

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI DÖVLƏT NEFT ŞİRKƏTİ

EKOLOJİ
SİYASƏT

BAKI - 2008

"...Təbiətin ölkəmizə bəxş etdiyi zəngin sərvətlərə xüsusi qayğı ilə yanaşmaq , belə misilsiz xəzinələri bəşəriyyətin gələcəyi naminə qorumaq üzərimizə düşən başlıca vəzifələrdəndir . . ."

Heydər Əliyev

EKOLOJİ SİYASƏT

***Neft firavanlıqdırsa
təbiət həyatın özüdür***

ARDNŞ Prezidentinin 12.05.2008-ci il tarixli 77 nömrəli Əmri ilə təsdiq edilmişdir.

MÜNDƏRİCAT

1. GİRİŞ.....	4
1.1. İSTİFADƏ OLUNAN MƏLUMATLAR.....	5
1.2. EKOLOJİ SİYASƏTƏ DƏYİŞİKLİKLƏR.....	5
2. ARDNŞ-nin EKOLOJİ SİYASƏTİNİN MƏQSƏD VƏ VƏZİFƏLƏRİ.....	6
2.1. EKOLOJİ SİYASƏTİN MƏQSƏDLƏRİ.....	6
2.2. EKOLOJİ SİYASƏTİN ƏSAS VƏZİFƏLƏRİ.....	6
3. EKOLOJİ SİYASƏTİN HÜQUQİ ƏSASLARI.....	8
3.1. GİRİŞ.....	8
3.2. ƏTRAF MÜHİTİN MÜHAFİZƏSİ SAHƏSİNDƏ QANUNVERİCİLİK VƏ TƏNZİMLƏYİCİ QAYDALAR.....	8
3.2.1. Ekoloji məsələlərin tənzimlənməsi.....	11
3.3. REGIONAL VƏ MİLLİ EKOLOJİ PROQRAMLAR.....	12
3.4. ARDNŞ-nin EKOLOJİ SİYASƏTİNİN HÜQUQİ PRİNSİPLƏRİ.....	13
4. EKOLOGİYA SAHƏSİNDƏ BEYNƏLXALQ HÜQUQİ PRİNSİPLƏR VƏ ONLARIN ARDNŞ-nin EKOLOJİ SİYASƏTİNDƏ YERİ.....	14
5. EKOLOJİ SİYASƏT SAHƏSİNDƏ BEYNƏLXALQ TƏCRÜBƏ.....	20
6. ARDNŞ-nin EKOLOGİYA SAHƏSİNDƏ DÖVLƏT, ÖZƏL VƏ BEYNƏLXALQ TƏŞKİLATLARLA QARŞILIQLI FƏALİYYƏTİ	22

7. ARDNŞ-də ƏTRAF MÜHİTİN İDARƏ OLUNMASI VƏ EKOLOJİ SİYASƏTİN STRATEGİYASI	26
7.1. ÜMUMİ İDARƏETMƏ STRUKTURU.....	26
7.2. ARDNŞ-nin MÜƏSSİSƏLƏRİNDƏN ƏTRAF MÜHİTƏ TƏSİRLƏR.....	27
7.3. ƏTRAF MÜHİTİN İDARƏ OLUNMASI.....	28
7.3.1. Atmosferə atılan emissiyaların azaldılması	28
7.3.2. Çirkli tullantı suları.....	28
7.3.3. Qazma tullantıları.....	28
7.3.4. Torpaqların çirklənməsi.....	29
7.3.5. Neft dağılmaları.....	29
7.3.6. Bərk tullantılar.....	29
7.3.7. Ekoloji Monitoring.....	29
7.4. Texnoloji modernləşdirmə.....	30
7.5. Ekoloji Siyasətdə Strateji İstiqamətlər və tədbirlər	30
8. ARDNŞ-nin KADR HAZIRLIĞI VƏ EKOLOJİ TƏHSİL SAHƏSİNDƏ SİYASƏTİ.....	34
9. ARDNŞ-nin ƏTRAF MÜHİTİN QORUNMASI VƏ TƏBİİ EHTİYATLARDAN SƏMƏRƏLİ İSTİFADƏ SAHƏSİNDƏ İNFORMASIYA SİYASƏTİ.....	36
10. İXTİSARLAR.....	38

1. GİRİŞ

Bütün dünyada neft-qaz çıxarma sənayesi, həmçinin onunla əlaqəli emal, neft-kimya və başqa sənaye sahələri ətraf mühitə mənfi təsirlərinin miqyasına görə birinci yerdə dururlar. Bu təsirlər ətraf mühitin bütün elementlərini əhatə edir:

- Yer in təkində geoloji suxurların strukturunun pozulması və yeraltı suların çirklənməsi;
- yer səthində, relyefdə pozulmalar, torpağın məhsuldar qatının məhv edilməsi və neft tullantıları ilə çirklənməsi və s;
- bitki və heyvanat aləminin deqradasiyası;
- su hövzələrinin çirklənməsi;
- atmosferin müxtəlif zərərli qazlarla çirklənməsi;
- müvafiq olaraq yaşayış yerlərinə və insanların sağlamlığına mənfi təsirlər göstərir.

Digər tərəfdən isə müasir dünya iqtisadiyyatı neft-qaz erasını yaşayır. Bizim ölkənin də neft və qazdan asılılığı böyükdür, belə ki, ümumi daxili məhsulun yarısından çox hissəsi neft-qaz sənayesinin payına düşür.

Azərbaycan dünyanın ən qədim neft ölkəsi sayılır və burada neftin sənaye üsulu ilə çıxarılmasının 150 ilə yaxın tarixi vardır. XIX əsrin axırlarında və XX əsrin əvvəllərində neftin çıxarılmasında, torpaq anbarlara yığılmasında, daşınmasında, emalında istifadə olunan primitiv texnologiyalar, keçmiş SSRİ dövründə isə neft istehsalının ətraf mühitin qorunmasından üstün tutulması torpaqların neftlə, neftli sularla çirklənməsinə səbəb olmuşdur. Torpaqlarla yanaşı bir çox təbii göllər və gölməçələr neft quyularının tullantı suları ilə çirkləndirilərək “ölü” vəziyyətinə salınmışdır. Həmçinin keçmişdə quyuların ətrafında torpaq bəndlərdən yaradılmış neft anbarları kimi istifadə olunan ərazilər bu günə qədər neft və lay suları ilə doldurulur. Neftin Xəzər dənizində “açıq fontan” üsulu ilə çıxarılması, dənizə 60 ilə yaxın dövrdə həm sahilədən, həm də açıq dənizdə fəaliyyət göstərən neft quyularından atılan çirkab suları, qazma şlamları, boru kəmərlərindən sızmalar, qəza hallarında dənizə atılan külli miqdarda neft onun ekoloji mühitinə mənfi təsirlər göstərir. Köhnəlmiş və korroziyaya uğramış metal konstruksiyalar həmçinin dənizin dibinə çökmüş ağır neft tullantıları təkrar çirklənmə mənbəyinə çevrilmişdir.

Neftin çıxarılması tarixi ilə yığılıb qalmış ekoloji problemlərin yaşı eynidir. Öz həcminə və kəskinliyinə görə bu problemlər dünyanın heç bir ölkəsi ilə müqayisə oluna bilməz. Odur ki, son illərdə Azərbaycan Hökuməti uzun illərdən bəri yığılıb qalmış ekoloji problemlərin həllindən ötrü müvafiq qərarlar vermiş milli ekoloji proqramlar həyata keçirməkdədir. Bu problemlərin həlli üçün Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətindən daha çox böyük səylər tələb olunur və onun qarşısında konkret vəzifələr qoyulmuşdur.

Bu vəzifələrin əməli icrası olaraq ARDNŞ 2006-cı ildən başlayaraq keçmişdən miras qalmış ekoloji problemlərin həlli istiqamətində praktiki işləri yerinə yetirməklə yanaşı, bu günkü və gələcək fəaliyyətini ətraf mühitə təsirləri minimal səviyyəyə endirmək şəraitində qurmağı planlaşdırır. Bundan ötrü ARDNŞ ətraf mühitin qorunması və ekoloji təhlükəsizliyin təmin olunması sahəsində fəaliyyətini sistemləşdirmək və müasir tələblərə uyğun qurmaq məqsədi ilə öz Ekoloji Siyasətini müəyyən etməyi və həyata keçirməyi qarşısına məqsəd qoymuşdur.

1.1. İSTİFADƏ OLUNAN MƏLUMATLAR

ARDNŞ-nin Ekoloji Siyasəti Sənədinin hazırlanmasından ötrü onun fəaliyyət sahələrində mövcud olan ekoloji problemlər, ətraf mühiti idarəetmə sistemi araşdırılmış; milli və beynəlxalq qanunvericilik (Konvensiyalar, Protokollar, Sazişlər və rəhbər sənədlər), tənzipləyici qaydalar; AYİB-in və Dünya Bankının, Ətraf Mühitə üzrə Neft Sənayesi Nümayəndələrinin Beynəlxalq Assosiasiyasının (IPIECA) ətraf mühitin idarə olunması sahəsində siyasətini əks etdirən rəhbər sənədləri və hesabatları; dünyanın iri neft şirkətlərinin təcrübəsi; milli və regional ekoloji proqramlar, layihələr öyrənilmiş və təhlil edilmişdir.

1.2. EKOLOJİ SİYASƏTƏ DƏYİŞİKLİKLƏR

Ətraf mühitin mühafizəsi, ekoloji təhlükəsizlik və təbii ehtiyatlardan səmərəli istifadə sahəsində qanunvericilikdə, Azərbaycan Respublikasının qoşulduğu Konvensiyalarda, sazişlərdə və başqa çoxtərəfli müqavilələrdə dəyişikliklər olduqda, yeni milli və regional proqramlarda ARDNŞ-nin iştirakı təsdiqləndikdə Ekoloji Siyasətdə dəyişikliklər ediləcəkdir.

2. ARDNŞ-nin EKOLOJİ SİYASƏTİNİN MƏQSƏD VƏ VƏZİFƏLƏRİ

2.1. EKOLOJİ SİYASƏTİN MƏQSƏDLƏRİ

ARDNŞ-nin Ekoloji Siyasəti ətraf mühitin qorunması və təbii ehtiyatlardan səmərəli istifadə sahəsində onun niyyətini, ekoloji təhlükəsizliyini təmin edən prioritet vəzifələrin həlli strategiyasını özündə əks etdirir. O ekologiya sahəsində atılacaq bütün növbəti addımların istiqamətlərini, mərhələlərini, prioritet texniki və texnoloji, təşkilati vəzifələrini müəyyən edir, ARDNŞ-nin gələcək strateji fəaliyyətinin konsepsiyasını və əsas meyarların şərhini verir.

ARDNŞ-nin Ekoloji Siyasətinin əsas məqsədi ətraf mühitin qorunması, ekoloji təhlükəsizlik və təbii ehtiyatlardan səmərəli istifadə sahəsində onun praktiki fəaliyyətinin ümumi istiqamətlərini müəyyən etməkdir:

- Keçmişdən miras qalmış ekoloji problemlərin mərhələlərlə həlli yollarını müəyyən etmək və onların nəticələrini aradan qaldırmaq;
- Ətraf mühitin qorunması və ekoloji təhlükəsizliyin təmin olunmasını əsas fəaliyyətin bütün istiqamətlərinə yönəltmək;
- Ekoloji qaydaların və standartların tətbiqinə nail olmaq;
- ARDNŞ-nin obyektlərində, müştərək müəssisələrdə və çoxtərəfli müqavilələrdə yeni layihələri həyata keçirərkən ətraf mühitin qorunması və ekoloji təhlükəsizliyin təmin olunması məsələlərinin Ekoloji Siyasətə, ən yaxşı təcrübəyə əsaslanmasını təmin etmək;
- Əsas strateji vəzifə kimi yüksək ekoloji və sosial nəticələrə gətirən layihələrin dəstəklənməsini yerinə yetirmək.

2.2. EKOLOJİ SİYASƏTİN ƏSAS VƏZİFƏLƏRİ

Yuxarıda göstərilən məqsədlərə çatmaq üçün ARDNŞ aşağıdakı təşkilati, texniki və texnoloji vəzifələrin həllini vacib sayır:

- Neft-qaz çıxarma və emal sənayesi tullantıları ilə çirklənmiş ərazilərin ekoloji problemlərinin həllini və istehsalatda ekoloji təhlükəsizliyi təmin etməkdən ötrü cari əməliyyat tədbirləri sisteminin işlənilməsi;
- Ətraf mühitin qorunması və ekoloji təhlükəsizliyin idarə olunması sisteminin təkmilləşdirilməsi, onun mərhələlərlə beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılmasına nail olunması;

- Mövcud ekoloji problemlərin həllinə, ətraf mühitə təsirlərin azaldılmasına yönələn tədbirləri özündə birləşdirən fəaliyyət planlarının hazırlanması və yerinə yetirilməsi;
- Ekoloji monitorinq, ətraf təbii mühitə və insanların sağlamlığına təsir edəcək ekoloji risklərin proqnozlaşdırılması, qiymətləndirilməsi sisteminin təkmilləşdirilməsi;
- Ətraf mühitin qorunması, əhalinin sağlamlığı, təbii ehtiyatlardan səmərəli istifadə sahəsində dövlət, hökumət orqanları və ictimai təşkilatlarla əlaqələrin genişləndirilməsinin həyata keçirilməsi;
- Ekologiya və təbii ehtiyatlardan səmərəli istifadə sahələrində elmi-texniki və beynəlxalq iqtisadi əlaqələrin inkişaf etdirilməsi ;
- İstehsalat müəssisələrində və idarələrdə kadrların hazırlanması, biliklərin təkmilləşdirilməsi sisteminin inkişaf etdirilməsi, personalın ümumi ekoloji mədəniyyətinin yüksəldilməsi;
- Ekoloji problemlərin həlli və Siyasətin müddəalarının icrası ilə bağlı geniş informasiya – təbliğat tədbirlərinin yerinə yetirməsi, ictimai fikirlərin inkişaf etdirilməsi, ekoloji məsələlərin həllində ictimaiyyətin köməyindən istifadə olunması.

3. EKOLOJİ SİYASƏTİN HÜQUQİ ƏSASLARI

3.1. GİRİŞ

Bu bölmədə neft-qaz sənayesinin bütün texnoloji mərhələlərində (layihələndirmədən başlamış neftin çıxarılması, nəqli və emalına kimi) Azərbaycanda ətraf mühitin qorunmasını, ekoloji tarazlığı və təhlükəsizliyi tənzimləyən qanunvericilik aktlarının, fərman və qərarların, norma və qaydaların neft-qaz sənayesinə aid hissələrinin təhlili və icmalı verilir. Bu təhlillər əsasında milli hüquqi çərçivəyə uyğun olaraq ekoloji siyasətin prinsipləri işlənmişdir. Bu prinsiplər eyni zamanda əsaslandırılmış daxili standartların işlənilməsi istiqamətlərini də özündə əks etdirir.

3.2. ƏTRAF MÜHİTİN MÜHAFİZƏSİ SAHƏSİNDƏ QANUNVERİCİLİK VƏ TƏNZİMLƏYİCİ QAYDALAR

Ümumi qanunvericilik. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında Maddə 148 milli qanunvericilik sistemini aşağıdakı kimi təsdiq edib.

I. Milli qanunvericilik sisteminə daxil olan aktlar:

- Konstitusiya;
- Referendumla qəbul edilmiş aktlar;
- Qanunlar;
- Fərmanlar;
- Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarları;
- Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ aktları;

II. Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələr Azərbaycan Respublikasının hüquq sisteminin ayrılmaz tərkib hissəsidir.

Ətraf Mühitin Mühafizəsi və Ekoloji Təhlükəsizlik üzrə Qanunlar. Azərbaycanda ətraf mühitin mühafizəsini və təbii ehtiyatlardan istifadəni tənzimləyən baza qanunvericilik aktları Cədvəl 1-də verilmişdir.

Ətraf Mühitin Mühafizəsi Qanunu, 1999-cu ildə qəbul olunub (son düzəlişlər 30 mart 2000-ci ildə edilib). Qanunda təbiəti mühafizənin əsas prinsipləri, dövlətin, ictimai təşkilatların və vətəndaşların bu sahədə hüquq və vəzifələri göstərilmiş, təbiət istifadəçiləri tərəfindən ətraf mühitin, istehsalat monitorinqinin aparılması vəzifələri müəyyən edilmiş, təhlükəli fəaliyyət növləri üçün «ekoloji sığorta» termini, habelə təsərrüfat fəaliyyətinin könüllü və məcburi ekoloji auditi daxil edilmişdir. Həmçinin qanunda onun tələblərinin pozulmasına görə məsuliyyətin əsasları müəyyən edilmişdir.

Ətraf mühit və Təbii ehtiyatlardan istifadə sahəsində əsas qanunlar

Qanunvericilik aktları
Ətraf Mühitin Mühafizəsi Haqqında
Ekoloji Təhlükəsizlik Haqqında
Xüsusi Mühafizə Olunan Təbiət Əraziləri və Obyektləri Haqqında
Sanitar-Epidemioloji Təhlükəsizlik Haqqında
Atmosfer Havasının Mühafizəsi Haqqında
Torpaq Məcəlləsi
İstehsalat və Məişət Tullantıları Haqqında
Su Məcəlləsi
Radioaktiv Tullantılar Haqqında
Torpaqların Məhsuldarlığı Haqqında
Azərbaycan Respublikasının "Ətraf mühit ilə bağlı məsələlərdə məlumatın əldə edilməsi, ictimaiyyətin qərar qəbul edilməsində iştirakı və ədalət məhkəməsinin açıq keçirilməsi haqqında" BMT-nin Konvensiyasına qoşulması barəsində Azərbaycan Respublikasının Qanunu
Balıqçılıq Haqqında
Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi: Ekoloji Cinayətlər
Əhalinin Radiasiya Təhlükəsizliyi Haqqında
Heyvanlar Aləmi Haqqında
Yerin Təki Haqqında
Hidrometeorologiya Fəaliyyəti Haqqında

Qanun aşağıdakı məsələlərə ünvanlanıb:

- Dövlət, onun vətəndaşları, ictimai əlaqələr və yerli hakimiyyət orqanlarının hüquq və öhdəlikləri ;
- Təbii sərvətlərdən istifadə;
- Monitoring, standartlaşdırma və sənədləşdirmə;
- Ətraf mühitin mühafizəsinin iqtisadi tənzimlənməsi;
- İqtisadi fəaliyyətlər üçün ekoloji tələbatlar;
- Ekoloji təhsil, elmi axtarış, statistika və məlumat;
- Ekoloji böhran və ekoloji cəhətdən təhlükəli zona;
- Ətraf mühitin mühafizəsinə nəzarət;
- Ekoloji auditin aparılması;
- Ətraf mühit qanunvericiliyində pozuntu halları baş verən zaman öhdəliklər;
- Beynəlxalq əməkdaşlıq.

Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında Qanuna görə təbii ehtiyatlardan istifadə edənlər qanunla müəyyən edilmiş ekoloji və texnoloji tələblərə, qüvvədə olan standartlara və ətraf mühitin kəmiyyət, keyfiyyət normativlərinə riayət etməlidirlər. Qanuna görə təbii ehtiyatlardan istifadə edənlər torpaqların rekultivasiyası, təbii resursların bərpası və

səmərəli istifadəsi, ərazilərin abadlaşdırılması və ətraf mühitin sağlamlaşdırılması üzrə tədbirlər görməlidirlər.

1996-cı ildə Azərbaycan Hökuməti əksər digər ölkələrdə tətbiq edilən sistemlərə uyğun gələn ƏMTQ prosesinin dəyişdirilmiş prosedurunu qəbul etmişdir. Yeni qaydalar Azərbaycan Respublikasında ətraf mühitə təsirin qiymətləndirilməsinin aparılmasına dair Əsasnamədə (Dövlət Ekologiya Komitəsi, 1996) təsvir edilmişdir. Həmin əsasnamədə göstərilir ki, "Ətraf mühitə tullantıların qiymətləndirilməsinin aparılması üzrə iş lap əvvəldə, yəni planlaşdırma mərhələsində və texniki-iqtisadi əsaslandırmadan öncə başlanılmalıdır". Layihələşdirilən və ətraf mühitə hər hansı bir təsiri ola biləcək bütün obyektlər üçün ƏMTQ sənədinin işlənilməsi Ətraf Mühitin Mühafizəsi Haqqında Qanuna görə məcburidir. ƏMTQ sənədləri ətraf mühitə təsirlərin xarakterindən və gücündən asılı olaraq A, B, C kateqoriyaları üzrə aparılır.

Xüsusi mühafizə olunan təbiət əraziləri və obyektləri haqqında Qanun (2000-ci il) spesifik sahələrin mühafizə və istifadə olunmasını tənzimləyir və onların statusunu müəyyən edir. Neft-qaz kəşfiyyatı, yataqların istismarı, boru kəmərlərinin çəkilməsi və istismarı zamanı bu qanunun müddəalarını yerinə yetirilməsinə xüsusi diqqət yetirməlidirlər və bu obyektlərə heç bir fiziki və kimyəvi təsirlər olmamalıdır.

Ekoloji təhlükəsizlik haqqında Qanuna (1999) görə yerin təkindən istifadə edənlər yararlı hala salınmış torpaq sahələrin, təbii landşaftı və digər təbiət obyektlərinin onların gələcək istifadəsi üçün yararlı vəziyyətə gətirilməsinə cavabdehdirlər. Ekoloji baxımdan həssas ərazilərə, Xəzər dənizinə, çay və göl hövzələrinə, qoruqlara, bataqlıq ərazilərə yaxın yerlərdə neft-qaz çıxarma obyektlərinin istismarının bu ekosistemlərə təsirləri ən minimal səviyyəyə qədər azaldılmalıdır.

Əhalinin radiasiya təhlükəsizliyi haqqında Qanun (1997) bu və ya digər istehsal obyektlərinin istismarı zamanı radiasiya təhlükəsizliyini təmin edən tələbləri müəyyən edir və onların təmin edilməsində dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərini təyin edir, ionlaşdırıcı şüa mənbələri istifadə olunan sahələrdə işçilərin və əhalinin təhlükəsizliyini təmin edən ekoloji normativləri, həmçinin qəza hadisələri zamanı əhalinin səhhətinə, əmlakına və həyatına dəymiş ziyanın ödənilməsi üçün onların hüquqlarını müəyyən edir.

Radiasiya problemləri bütün neft-qaz çıxarma sahələri üçün xarakterik olan problemlərdən biridir. Bu yerin dərin qatlarından neftli lay suları ilə səthə çıxan radioaktiv elementlərin yaratdıqları çirklənmələr, həmçinin istifadə olunan avadanlıqlardakı radioaktiv elementlərin yarada biləcəkləri təsirlərdir. Onların qarşısını almaqdan ötrü ətraf mühitin, işçi personalın və əhalinin sağlamlığını qoruyan tədbirlərin yerinə yetirilməsi labüddür.

Sanitar-epidemioloji təhlükəsizlik haqqında Qanun (1992) vətəndaşların və dövlət nəzarət orqanlarının sanitar-epidemioloji təhlükəsizliyinin təmin olunması sahəsində hüquq və vəzifələrin, sanitar-gigiyenik normativlərin müəyyən edilməsinin əsas

prinsiplərini müəyyən edir, obyektlərin və digər təsərrüfat fəaliyyətlərinin layihələşdirilməsi, tikintisi və istismarı zamanı qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş sanitariya-epidemioloji təhlükəsizliyin tələblərini təyin edir. Bu qanuna və Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinə görə sanitariya norma və qaydaları pozanlar məsuliyyətə cəlb edirlər.

Atmosfer havasının mühafizəsi haqqında Qanunda (2001) atmosfərə fiziki və kimyəvi təsirlərin idarə edilməsi məsələləri müəyyən olunmuşdur, atmosfərə zərərli təsirlərin dövlət uçotunun aparılması, atmosfer havasının mühafizəsinə nəzarətin təmin edilməsi, atmosferin çirklənməsi ilə əlaqədar meydana çıxan mübahisəli məsələlərin həlli ilə əlaqədar hüquqi əsasları müəyyən edir.

Torpaq Məcəlləsinə (1999) görə bütün torpaqların, o cümlədən yeraltı qazıntıların istifadə olunduğu torpaqların istifadədən sonra dövlət torpaq fonduna qaytarılması məcburidir.

Torpaqların məhsuldarlığı haqqında qanuna (2000) görə torpaq sahibləri, icarəçiləri və istifadəçiləri torpaqların bərpası işlərini apararkən torpaqların məhsuldar qatını, onun mühafizəsinə təmin etməlidirlər. Qanuna görə məhsuldarlığını itirmiş torpaqların bərpası torpağın xüsusiyyətindən asılı olaraq 3, 3-5 və 5 ildən artıq olmayan dövr ərzində həyata keçirilməlidir.

- Geoloji kəşfiyyat və neft istehsalı ilə əlaqədar işlər həyata keçirilərkən təbii mühitə, sulara, torpaq qatına, qruntlara (süxurlara) və yerin təkinə müəyyən mənfi təsirlərin olması qaçılmazdır.

3.2.1. Ekoloji məsələlərin tənzimlənməsi

Ətraf mühitin qorunması, ekoloji təhlükəsizlik, yerüstü və yeraltı ehtiyatlardan istifadə haqqında qanunlar Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarları ilə tənzimlənir.

Qanunların və tənzimləyici qaydaların tətbiqi və icrasına nəzarət dövlət standartlarına, mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının (müvafiq nazirliklərin, dövlət komitələrinin, agentliklərinin) normativ təlimatlar və metodiki göstərişlərinə əsasən aparılır.

3.3. REGIONAL VƏ MİLLİ EKOLOJİ PROQRAMLAR

Neft-qaz çıxarma və emal sənayesinin ekoloji problemləri ilə əlaqəli mövcud regional orqan "Xəzər Ekoloji Proqramı"dır. Proqram 1998-ci ildə Xəzəryanı ölkələr və ətraf mühit sahəsində beynəlxalq təşkilatlar (TASİS, UNDP, QEF, UNEP) tərəfindən birgə təsis edilmişdir. Proqramın fəaliyyəti beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən maliyyələşdirilir. Proqramın məqsədi Xəzər dənizinin və onun sahilyanı ekosistemlərinin vəziyyətinin yaxşılaşdırılması sahəsində sahil dövlətlərinin birgə səylərinin və əməkdaşlıqlarının

inkişaf etdirilməsidir. Proqram çərçivəsində neft-qaz sənayesinin Xəzər dənizinin ekologiyasına təsirlərinin araşdırılması, ətraf mühitin monitorinqi və neft dağılmaları üzrə fəaliyyət planları; ƏMTQ sənədləri, çoxlu layihələr, o cümlədən neftlə çirklənmiş torpaqların təmizlənməsi üzrə lokal layihələr yerinə yetirilmişdir.

Son dövrdə qəbul olunmuş milli proqramlar aşağıdakılardır:

1. Ətraf mühit üzrə Milli Fəaliyyət Planı. Bu plan 1998 -1999-cu illərdə QEF/UNDP-in köməyi ilə işlənmişdir. Planda neft sənayesi ilə bağlı çirkab suların və torpaqların təmizlənməsi, ekoloji təmiz texnologiyaların tətbiqi və s. öz əksini tapmışdır. Plan konseptual xarakter daşıyır və Azərbaycanda mövcud olan ekoloji problemləri beynəlxalq səviyyəyə çıxaran ilk rəsmi sənəddir.
2. Ekoloji Milli Proqram. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 18 fevral 2003-cü il Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş və icrası Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinə tapşırılmışdır. Proqram ətraf mühit sahəsində mövcud olan bütün problemləri əhatə edir. Proqramda tədbirlər planı təsdiq edilmiş və onların icrası 2003 - 2010-cu illərdə nəzərdə tutulur.
3. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 28 sentyabr 2006-cı il tarixli Sərəncamı ilə "Azərbaycan Respublikasında ekoloji vəziyyətinin yaxşılaşdırılmasına dair 2006 -2010-cu illər üçün Kompleks Tədbirlər Planı" daha əhatəlidir. Proqramın çox hissəsi Abşeron yarımadasında neftlə çirklənmiş torpaqların təmizlənməsi və bərpasına həsr olunub. Proqramın icrası ARDNŞ və müxtəlif nazirliklərin iştirakını nəzərdə tutur. Həmin sərəncama uyğun olaraq ARDNŞ rəhbərliyi neft-qaz çıxarma yataqları ərazisində ətraf mühitin vəziyyətinin yaxşılaşdırılması məqsədi ilə 2006 - 2010-cu illər üçün tədbirlər planı hazırlamışdır. Planda hava, torpaq, su mühitlərinin vəziyyətinin yaxşılaşdırılmasından ötrü konkret texniki tədbirlər və maliyyə vəsaiti nəzərdə tutulmuşdur. Planın yerinə yetirilməsi istiqamətində ARDNŞ konkret işlər görür və bu sahədə beynəlxalq maliyyə institutları ilə birgə layihələri həyata keçirir.

3.4. ARDNŞ-nin EKOLOJİ SİYASƏTİNİN HÜQUQİ PRİNSİPLƏRİ

ARDNŞ bu günkü və gələcək fəaliyyətində aşağıdakı prinsipləri rəhbər tutacaqdır:

1. Fəaliyyətin bütün sahələrində ətraf mühitin mühafizəsi, ekoloji təhlükəsizlik, təbii ehtiyatlardan istifadə üzrə Azərbaycan Respublikasının qanunlarını rəhbər tutmaq;
2. Azərbaycan Hökumətinin ekologiya üzrə neft-qaz çıxarma və emal sənayesinə aid olan qərarlarının icrasını təmin etmək və struktur bölmələrdə onların yerinə yetirilməsini daimi nəzarətdə saxlamaq;

3. Fəaliyyətində ekoloji təhlükəsizliyi milli təhlükəsizliyin tərkib hissəsi kimi nəzərə almaq;
4. Azərbaycan Respublikasında neft-qaz sənayesinin yaratdığı ekoloji problemlərin həll edilməsinin məsuliyyətini qəbul edərək keçmiş fəaliyyətdən miras qalmış bu problemləri aradan qaldırmaq;
5. İdarəetmə və investisiya qərarları qəbul edərkən ekoloji prioritetlərə üstünlük vermək;
6. Köhnə texnologiyaların ən müasir texnologiyalarla əvəz edilməsini həyata keçirmək;
7. Mənfi ekoloji təsirlərə səbəb ola bilən hadisələrin nəticələrinin aradan qaldırılması tədbirlərinə deyil, xəbərdarlıq və qəzalara hazırlıq tədbirlərinin yerinə yetirilməsinə daha çox üstünlük vermək;
8. Ekoloji cəhətdən həssas ərazilərdə fəaliyyəti minimuma endirmək, Xəzər dənizinə və başqa su hövzələrində çirklənməni qiymətləndirmək, yumşaldılma tədbirlərini hazırlamaq, tullantıların atılmasını "0" səviyyəsinə endirmək;
9. Ekoloji cəhətdən təmiz və enerjiyə qənaət edən texnologiyalardan istifadə sahəsində beynəlxalq əməkdaşlığı həyata keçirmək;
10. ARDNŞ-nin və onun struktur təşkilatlarının ətraf mühitin qorunması və ekologiya üzrə yerli, milli və regional proqramlarda aktiv iştirakını təmin etmək;
11. Ekoloji məlumatların aşkarlığını təmin etmək, qəza hadisələri və onların ekoloji nəticələrinin aradan qaldırılması barədə bütün maraqlı tərəfləri təcili məlumatlandırmaq.

4. EKOLOGİYA SAHƏSİNDƏ BEYNƏLXALQ HÜQUQİ PRİNSİPLƏR VƏ ONLARIN ARDNŞ-nin EKOLOJİ SİYASƏTİNDƏ YERİ

Azərbaycan Respublikasının qoşulduğu təbiətdən istifadə və ətraf mühitin mühafizəsi üzrə Konvensiyalar, sazişlər, müqavilələr milli ekoloji qanunvericiliyin ayrılmaz hissəsi hesab olunurlar. Azərbaycan Respublikasının hər bir qanununda xüsusi fəsil və ya maddə vardır, orada bəyan edilir ki, əgər beynəlxalq müqavilələrdə milli qanunvericilikdən fərqli qaydalar nəzərdə tutulmuşdursa, bu zaman beynəlxalq sənədlərin qaydaları tətbiq edilir. Ətraf mühit sahəsində Azərbaycan Respublikasının qəbul etdiyi beynəlxalq qanunvericilik aktları cədvəl 2-də verilmişdir.

Cədvəl 2.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin ratifikasiya etdiyi Ekoloji Konvensiyalar

Ümumdünya mədəni və təbii irsinin qorunması haqqında Konvensiya – 1972-ci il	1993
BMT-nin İqlim dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyası – 1992-ci il	1995
Beynəlxalq Dəniz Təşkilatı Konvensiyası	1995
Ozon qatının qorunması üzrə Konvensiya – 1985-ci il	1996
Səhralaşmaya qarşı mübarizə Konvensiyası – 1994 – cü il	1998
Kökü kəsilmək təhlükəsi qarşısında olan vəhşi fauna və yabani flora növləri ilə beynəlxalq ticarət haqqında Konvensiya (CITES) – 1973-cü il	1998
Avropanın vəhşi təbiəti, yabani florası və təbii yaşayış mühitinin qorunması Konvensiyası - 1979-cu il	1999
Ətraf mühitə dair məsələlər üzrə qərarların qəbul edilməsində ictimaiyyətin iştirakı və informasiyaların alınması barədə Orxus Konvensiyası – 1998-ci il	1999
Sərhədlərarası kontekstdə ətraf mühitə təsirin qiymətləndirilməsinə dair Konvensiya - 1991-ci il	1999
Gəmilərdən çirkənmənin qarşısının alınması haqqında Konvensiya (MARPOL) (1973/78).	1999
Bioloji müxtəliflik üzrə Konvensiya – 1992-ci il	2000
Kioto Protokolu-1997-ci il	2000
Bitkilərin qorunması üzrə Roma Konvensiyası – 1951-ci il	2000
Sərhəddən keçən su axınlarının və beynəlxalq göllərin mühafizəsi və istifadəsi Konvensiyası – 1992-ci il	2000
Təhlükəli tullantıların sərhədlərarası daşınmasına və zərərsizləşdirilməsinə nəzarət haqqında Bazel Konvensiyası – 1989-cu il	2001
Su quşlarının yaşama yerləri kimi beynəlxalq əhəmiyyəti olan sulu-bataqlıq yerlər haqqında Ramsar Konvensiyası – 1971-ci il	2001
Böyük məsafələrdə havanın transsərhəd çirkləndirilməsi haqqında 1979-cu il	2002
Davamlı üzvü birləşmələr üzrə Stokholm Konvensiyası – 2001-ci il	2003
Sənaye qəzalarının transsərhəd təsiri haqqında Konvensiya – 1992-ci il	2004
OPRC, 90 Konvensiyası	2004
Xəzər dənizinin su mühitinin qorunması üzrə Çərçivə Konvensiyası	2006

Beynəlxalq Konvensiyalardan irəli gələn məsələlərin həllindən ötrü Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı ilə əlaqələndirici dövlət və mərkəzi icra orqanı təyin edilir. Bu təşkilatlar Konvensiyalar üzrə Beynəlxalq təşkilatlarla əlaqələr qurur, onların ölkə daxilində icrası ilə bağlı məsələlərin həllindən ötrü Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarlarına uyğun fəaliyyəti təşkil edirlər və s.

Konvensiyalardan irəli gələn öhdəliklərin yerinə yetirilməsi ilə bağlı məsələlərin həlli adətən aidiyyəti üzrə müvafiq icra orqanları və ya konkret təşkilata həvalə olunur. Konvensiya və Protokolların bir çoxunun icra mexanizmlərinin faydalanma, beynəlxalq və regional layihələrdə, proqramlarda iştirak, nou-hauların və güzəştli investisiyaların, kreditlərin ölkəyə cəlb edilməsi imkanları mövcuddur.

ARDNŞ-nin fəaliyyəti ilə bağlı əsas beynəlxalq sənədlər barədə aşağıda qısa şərhlər verilir.

BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyası – 1992-ci ildə qəbul edilmişdir. Konvensiyanın ali orqanı Tərəflər Konfransıdır, Katiblik Bonn şəhərində yerləşir. Konvensiyanın məqsədi atmosferə yanacaqın yandırılması nəticəsində atılan, istixana effekti yaradan qazların miqdarını azaltmaqla, dünya ölkələrində davamlı inkişafa nail olmaq və iqlim sistemini gələcək nəsillərə saxlamaqdır. Konvensiyaya görə atmosferə atılan qlobal tullantıların miqdarı 1990-cı il səviyyəsində saxlanılmalı və ya ondan aşağı səviyyədə olmalıdır. Konvensiya inkişaf etmiş ölkələr üçün tullantıların azaldılması üzrə konkret öhdəliklər təyin etmişdir. Həmçinin onların qarşısına inkişaf etməkdə olan ölkələrə yardım etmələri barədə vəzifələr qoymuşdur. Azərbaycan Respublikası Konvensiyanı 1995-ci ildə ratifikasiya etmişdir. Bu Konvensiya beynəlxalq sistemdə ətraf mühit sahəsində qəbul edilmiş ən iri Konvensiyadır və o ətraf mühit sahəsində mövcud olan “Ozon qatının qorunması üzrə Konvensiya”, “Bioloji müxtəliflik üzrə Konvensiya”, “Səhrələşməyə qarşı mübarizə Konvensiyası” ilə sıx əlaqədədir.

1997-ci ildə bu Konvensiyanın müddəalarının icra mexanizmlərini özündə birləşdirən **Kioto Protokolu** qəbul edilmişdir. Protokol üzrə birinci hesabat dövrü 2008-2012 ci illərdir, yəni öhdəliyi olan ölkələr qlobal tullantıların səviyyəsini 1990-cı il səviyyəsindən 5 % aşağı endirməlidirlər.

Protokolu 2000-ci ildə Azərbaycan Parlamenti ratifikasiya etmişdir. Protokol İqlim Dəyişmələri Konvensiyasının üç icra mexanizmini müəyyən etmişdir:

1. Birgə həyata keçirmələr mexanizmi. Bu mexanizm inkişaf etmiş və iqtisadiyyatı keçid dövründə olan ölkələr arasında istixana effekti yaradan qazların emissiyalarının azaldılması üzrə birgə layihələrin yerinə yetirilməsini nəzərdə tutur.
2. Tullantıların ticarəti mexanizmi. Bu inkişaf etmiş ölkələrin öz aralarında kvotalarını artırmaqdan ötrü olan bir mexanizmdir.

3. Təmiz İnkişaf Mexanizmi (TİM). Bu mexanizm inkişaf etmiş ölkələrin öz kvotalarını artırmaqdan ötrü inkişaf etməkdə olan ölkələrdə tullantıların azaldılmasına gətirən layihələrin həyata keçirilməsindən ötrüdür.

Azərbaycan Respublikasının istənilən özəl və dövlət şirkətləri, təşkilatları bu mexanizm vasitəsi ilə tullantıların azaldılması, enerjiden istifadəyə qənaət, bərpa olunan enerjiden istifadə, meşə örtüyünün salınması (karbon qazının udulması və yığılması) layihələrini inkişaf etmiş ölkələrin şirkətlərinə, beynəlxalq maliyyə qurumlarına təklif edə bilərlər.

Neftqazçıxarma və emal sənayesində istixana effekti yaradan qazların azaldılması potensialı böyükdür və neft-qaz çıxarma artdıqca bu potensial da artır. Bu vaxta qədər bir çox enerji effektivliyi layihələri yerinə yetirilmiş, lakin onlar TİM layihələri kimi beynəlxalq səviyyəyə çıxarılmamışdır. TİM layihələri ən müasir texnologiyaların, investisiyaların ARDNŞ-nin istehsalat sahələrinə gətirilməsinə imkan verə bilər. Bundan ötrü beynəlxalq standartlara cavab verən layihələrin işlənilməsi lazımdır.

Odur ki, ARDNŞ-nin yaxın gələcəkdə Ekoloji Siyasətinin əsas istiqamətlərindən biri TİM layihələrində aktiv və əlaqəli iştirakı təmin etməkdir. Bundan ötrü ARDNŞ aşağıdakı işlərin görülməsini planlaşdırır:

- ARDNŞ-nin fəaliyyət göstərdiyi sahələrdən atmosfərə atılan istixana effekti yaradan qazların mənbələrinin inventarlaşdırılması və hər il yeniləşən istixana effekti yaradan qazları kadastrının yaradılması;
- Tullantıların azaldılmasına gətirən, enerjiyə qənaət edən layihə təkliflərinin hazırlanması və onların Kioto Protokolunun Təmiz İnkişaf Mexanizmi çərçivəsində beynəlxalq səviyyəyə çıxarılması;
- Yeni layihələrin və bərpa işlərinin həyata keçirilməsində istixana effekti yaradan qazların tullantılarına nəzarətin və onların azaldılması tədbirlərinin həyata keçirilməsi;
- İstixana effekti yaradan qazların monitorinqi sisteminin yaradılması və aparılması;
- İqlim dəyişmələri üzrə milli və beynəlxalq layihələrdə fəal iştirak etmək, beynəlxalq əməkdaşlığın həyata keçirilməsi.

Beynəlxalq Dəniz Təşkilatı Konvensiyası 1948-ci ildə təsis olunub, Azərbaycan 1995-ci ildən bu Konvensiyanın üzvüdür. Konvensiyanın məqsədi beynəlxalq dəniz ticarət gəmiçiliyində bütün məsələlər üzrə texniki əməkdaşlığı həyata keçirmək, dəniz naviqasiyası və dənizdə təhlükəsizlik sahəsində ən yaxşı standartların tətbiqinə nail olmaq, dənizin gəmilər tərəfindən çirklənməsinin qarşısını almaqdır. Konvensiyanın icra orqanı Londonda yerləşən Ümumdünya Dəniz Təşkilatıdır və Konvensiyanın

Azərbaycan üzrə əlaqələndirici təşkilat Xəzər dənizi Gəmiçilik İdarəsidir. Bu təşkilatın bir neçə Konvensiyası dənizdə neftlə çirklənmələrin qarşısının alınması ilə bağlıdır.

Gəmilərdən Neftlə Çirklənmənin Qarşısının alınması üzrə Beynəlxalq Konvensiya (MARPOL 73/78). Konvensiyanın məqsədi gəmilərlə daşımada neftin və neft məhsullarının, istismar prosesində yaranan bütün maye, qaz və bərk tullantıların üzv ölkələr tərəfindən dənizə atılmasının qarşısının tamamilə alınmasıdır. Azərbaycan 1997-ci ildən bu Konvensiyanın üzvüdür.

Neftlə gözlənilməz çirklənmə hallarına hazırlığın təmin edilməsi, bunlara qarşı mübarizə və əməkdaşlıq haqqında Beynəlxalq Konvensiyaya (OPRC, 90 Konvensiyası) Azərbaycan 2004-cü ildə qoşulmuşdur. Bu Konvensiyada «Neftlə çirklənmələr zamanı hazırlıqların görülməsi və çirklənmənin qarşısının alınması ilə əlaqədar beynəlxalq əməkdaşlığa yardım və mövcud milli, regional və global imkanların artırılması...» nəzərdə tutulur.

Konvensiyaya görə milli səviyyədə aşağıdakılar həyata keçirilməlidir:

- Gəmi göyərtələrində və dənizdə, dəniz limanlarında və neft istehsal edən sahələrdə avadanlıqlar, boru kəmərləri və s. ilə bağlı gözlənilməz hallar zamanı fəvqəladə tədbirlər planlarının olması və uyğun hazırlıq sisteminin yaradılması;
- Neftlə çirklənmə və ona qarşı fəaliyyət proseduraları üzrə hesabatlar;
- Hazırlıq və təyin etmə üzrə milli və regional sistemlərə inteqrasiya;
- Çirklənmənin təyin edilməsində beynəlxalq əməkdaşlığı həyata keçirmək;
- Tədqiqat, inkişaf və texniki əməkdaşlığı yerinə yetirmək.

Azərbaycan *CLC 92 Konvensiyasına (Neftlə çirkləndirmələrdən vurulan zərərə görə mülki məsuliyyət haqqında Konvensiya)* 2004-cü ildə qoşulmuşdur və onun qarşıya qoyduğu məsələlər aşağıdakılardır:

- Gəmilərlə 2000 tondan artıq neft daşımalarının sığortalanması;
- Müqavilə bağlayan ölkənin dəniz üzrə çirklənmənin vurduğu ziyanın müəyyən edilməsi;
- Belə zərərlərin qarşısının alınması və onların minimuma endirilməsi üçün tədbirlərin görülməsi;
- Öhdəliyin müəyyən edilməsi və məhdudlaşdırılması.

Xəzər dənizinin Su Mühitinin Qorunması üzrə Çərçivə Konvensiyası 2006-cı ildə ratifikasiya edilmişdir. Konvensiya Xəzər dənizinin bioloji ehtiyatlarını qorumaqla yanaşı sahiləni ölkələr üçün çirklənmələrlə bağlı aşağıdakı vəzifələri müəyyən etmişdir:

- Çirklənməyə qarşı mübarizə aparmaq məqsədilə milli sistemlər və gözlənilməz hallar üçün fəvqəladə tədbirlər planlarının olması;
- İnformasiya mübadiləsi və məlumatların yayılmasının təmin olunması;
- Təcili əməliyyat tədbirlərinin görülməsi;

- Birgə maraq zonaların müəyyən edilməsi;
- Çirklənmənin nəticələrinə dair hesabatların aparılması;
- Gəmilər, dənizdəki qurğular, dəniz limanları və neft istehsal edən qurğular üzrə fəvqəladə tədbirlər planlarının olması;
- Çirklənmələr baş verən zaman qarşılıqlı yardımın göstərilməsi;
- Yardıma görə xərclərin ödənilməsi;
- Dəniz gəmiçiliyində ətraf mühitin təhlükəsizliyinin təmin olunması.

Bu konvensiyaların müddələrinin təhlili göstərir ki, dənizdə fəaliyyət göstərən hər bir təşkilatın gəmilərindən, avadanlıqlarından, qurğularından, limanlarından dənizə tullantıların atılması minimuma və hətta “sıfıra” endirilməli, gözlənilməz neft dağılmaları və başqa çirklənmə halları üçün fəaliyyət planları, müvafiq texniki avadanlıqlarla və heyətlə təchiz olunmuş gəmiləri olmalıdır.

Xəzər dənizində fəaliyyət göstərən beynəlxalq konsorsiumun neft çıxardığı Azəri-Çiraq-Günəşli yataqları, dəniz boru kəmərləri sistemi və Səngəçal terminalı üçün “Neft dağılmaları üzrə fəaliyyət Planları” vardır və bu planlara uyğun real texniki sistem yaradılmışdır. Neft dağılmalarının qarşısının alınması, ballast sularının və başqa tullantıların qarşısının alınması məqsədi ilə Xəzər dənizində fəaliyyət göstərən Rusiya, Qazaxıstan, Türkmənistan kompaniyaları da müvafiq planlara və tədbirlər sistemlərinə malikdirlər.

Quruda çəkilmiş Bakı-Novorossiysk, Bakı-Supsa və Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərləri və neft terminalları üçün fəaliyyət planları və uyğun texniki sistemlər mövcuddur.

Xəzər dənizinin ölkəmiz, digər Xəzəryanı ölkələr və bəşəriyyət üçün əhəmiyyətini, onun ekosistemlərinin həssas və reliktd olmasını, bütün sahiləni ölkələrin dənizdə getdikcə artan fəaliyyətlərinin (neft-qaz yataqlarının istismarı, dəniz gəmi və boru kəmərləri daşımaları və s.) aktivləşməsinə nəzərə alaraq ARDNŞ öz Ekoloji Siyasətində Xəzər dənizinin gələcək nəsillər üçün qorunub saxlanılmasını ən prioritet vəzifə hesab edir.

Yuxarıda sadalanan Konvensiyalardan irəli gələn öhdəliklərin həllindən ötrü ARDNŞ aşağıdakı məsələlərin həllini öz Ekoloji Siyasətində prioritet vəzifələr hesab edir:

- ARDNŞ-nin Xəzər dənizində və quru ərazilərdə neft dağılmalarının ləğv edilməsi üzrə Fəaliyyət Planı;
- Neft dağılmalarının qarşısının alınması üçün istehsalat idarələrinin müasir texniki avadanlıqlarla təmin edilməsi;
- ARDNŞ-nə məxsus gəmilərdə formalaşan tullantı sularının, neft və neft məhsulları tullantılarının toplanması və sahilə zərərsizləşdirilməsi sisteminin təkmilləşdirilməsi;

- Neft dağılmalarına qarşı mübarizədə milli və regional əməkdaşlığın həyata keçirilməsi;
- ARDNŞ-nin Xəzər dənizindəki fəaliyyət zonalarında və onların ətrafında çirklənmənin müntəzəm monitorinqinin aparılması;
- Xəzər dənizinin ekologiyası və ətraf mühitinin mühafizəsi ilə məşğul olan təşkilatlarla elmi-texniki, fəvqəladə hallarda isə operativ informasiya mübadiləsinin həyata keçirilməsi;
- Xəzər dənizinin ekologiyası və biomüxtəlifliyinin qorunması sahəsində regional və milli proqramlara, layihələrə dəstək verilməsi, onların həyata keçirilməsinə yardım edilməsi.

5. EKOLOJİ SİYASƏT SAHƏSİNDƏ BEYNƏLXALQ TƏCRÜBƏ

Dünyanın aparıcı neft şirkətlərinin ətraf mühit sahəsində siyasətləri bu şirkətlərin ümumi davamlı inkişaf konsepsiyasının tərkib hissələrindən biridir. Davamlı inkişaf konsepsiyası iqtisadi, sosial və ekoloji amillərin balanslaşdırılmış şəkildə nəzərə alınması şəraitində, bu günkü tələbatları gələcək nəsillərin maraqlarına ziyan vurmadan ödəmək deməkdir. Beynəlxalq neft şirkətlərinin “Davamlı İnkişaf” hesabatlarının təhlili göstərir ki, onların ətraf mühit və ekoloji təhlükəsizlik sahəsindəki məsələlərin idarə edilməsi bütün istehsalat prosesləri, daima tənzimlənən və əlaqəli vahid sistem çərçivəsində həyata keçirilir. Bu sistem aşağıdakı elementlərdən ibarətdir:

I. İstehsalat əməliyyatları və texnologiyaların tətbiqi, yeni layihələr.

II. Əməyin təhlükəsizliyi və sağlamlıq.

III. Ətraf mühitin idarə olunması:

- İstixana effekti yaradan qazlar (tullantıların miqdarı, azaldılma tədbirləri və proqnozları) və atmosfərə atılan digər tullantılar;
- Qazın məşəldə yandırılması;
- Enerji istehlakı (yanacaqın və elektrik enerjisindən istifadə, enerjiyə qənaət edən texnologiyaların tətbiqi və alternativ enerji mənbələrindən istifadə);
- Su mühitinə olan tullantılar, o cümlədən qazma şlamları;
- Tullantıların idarə olunması;
- Ətraf mühitin monitorinqi;
- Ətraf mühitin idarə olunması: a)podratçıların monitorinqi; b)beynəlxalq ətraf mühit standartlarına riayət olunması; c) yeni layihələrdə ətraf mühitlə bağlı tələblər; d) mədəni irsin qorunması.

IV. Təhlükəsizlik və insan hüquqları:

- Yerli icmalarla iş;
- Müraciətlərin qəbulu və problemlərin həlli;
- Texniki təhlükəsizlik;
- Müstəqil monitorinq.

V. Əməkdaşlıq, etik normalara riayət (ölkə daxili və xarici işgüzar əməkdaşlıq);

IV. Davamlı inkişafa dəstək:

- Regional inkişafa dəstək;
- Təhsilə dəstək;
- İctimai və ətraf mühitə sərmayələr (əsas fəaliyyət sahəsindən kənarında);
- Yerli kiçik sahibkarlığın inkişafına dəstək və s.

Bu kompaniyalar fəaliyyətlərində BMT-nin Ətraf Mühit və Davamlı İnkişaf sahəsində qəbul etdiyi Konvensiyaları, öz ölkələrinin ətraf mühit sahəsindəki siyasətini, beynəlxalq standartları, BMT-nin İnsan Haqları Bəyannaməsini, Qlobal Müqavilə Sənədini, Dünya Bankının və AYİB-in Ətraf Mühitin Qorunması, İnformasiyaların Aşkarlığı sahəsində, İqtisadi İnkişaf və Əməkdaşlıq Təşkilatının (OECD), BMT-nin Ətraf Mühit Proqramı (UNEP) sənədlərini və standartlarını, İPECA-ın neft sənayesində ətraf mühitə təsirlərin azaldılması üzrə metodiki təlimatlar və rəhbər sənədləri, BMT-nin Minilliyin Astanasında Ekosistemlərin Qiymətləndirilməsi Çağırışı, Elm, təhsil, mədəni irsin qorunması sahəsində UNESCO-nun qərarlarını və s. rəhbər tuturlar. Layihələrin başlanğıc mərhələsində Dünya Bankı və AYİB-in rəhbər sənədləri əsasında Ətraf Təbii və Sosial Mühitlərə Təsirlərin Qiymətləndirilməsi (ƏMTQ) işlərini yerinə yetirirlər. Həmçinin neft kompaniyaları beynəlxalq Konvensiyalar üzrə öz ölkələrinin öhdəliklərini paylaşırlar.

Sadalanın qanun və qaydalar çərçivəsində hər bir şirkətin sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühitin qorunması üzrə daxili standartları, etik qaydaları, fəaliyyət planları mövcuddur.

Ümumən Ətraf Mühitin Qorunması sahəsində strategiya əsasən aşağıdakı istiqamətlərdə qurulub:

- İqlim Dəyişmələri sahəsində Fəaliyyət Strategiyaları və Planları;
- Neft dağılmalarının və ekoloji risklərin azaldılması planları;
- Bioloji müxtəlifliyin qorunması strategiyası;
- Çoxsəviyyəli və Hərtərəfli Monitoring Planları;
- Sağlamlığın və Təhlükəsizliyin qorunması Planları;
- Yerli İcmaların İnkişafı, Mədəni İrsin Qorunması Planları.

Ətraf Mühitin idarə olunması əsasən müstəqil podratçı şirkətlər vasitəsi ilə, onlara nəzarət isə auditor kompaniyaları vasitəsi ilə yerinə yetirilir.

6. ARDNŞ-nin EKOLOGİYA SAHƏSİNDƏ DÖVLƏT, ÖZƏL VƏ BEYNƏLXALQ TƏŞKİLATLARLA QARŞILIQLI FƏALİYYƏTİ

Azərbaycanda ətraf mühitin qorunmasına cavabdeh Azərbaycan Hökumətidir. Ətraf Mühitin qorunmasına nəzarəti həyata keçirən mərkəzi dövlət orqanı kimi *Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi (ETSN)* təyin edilib. Ətraf mühitin mühafizəsi üzrə qaydaların tətbiqinə, normalara və standartlara riayət olunmasına nəzarət ETSN-ə həvalə edilmişdir.

Torpaqlardan istifadənin tənzimlənməsini *Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi* nəzarət edir, daşınmaz əmlakın, o cümlədən torpaq mülkiyyətçilərinin qeydiyyatını Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidməti yerinə yetirir.

Neft və qaz məhsullarının satışına lisenziyaların verilməsini Sənaye və Energetika Nazirliyi yerinə yetirir.

Fövqaladə Hallar Nazirliyi (FHN) gözlənilməz təbii və sənaye qəzaları baş verən zaman onların odarə olunmasına cavabdeh təşkilatdır. FHN həmçinin tikintidə, dağ-mədən işlərində, sənayedə təhlükəsizlik qaydalarının tətbiqinə nəzarəti yerinə yetirən dövlət orqanıdır.

Səhiyyə Nazirliyi ölkə ərazisində sanitar - epidemioloji vəziyyəti nəzarətdə saxlayan dövlət orqanıdır. Nazirlik həmçinin istehsal sahələrində sağlamlığın qorunması qaydalarını tənzimləyir.

Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Agentliyi ölkə ərazisində ölçü avadanlıqlarının uyğunluğunu, keyfiyyətin və kəmiyyətin standartartarını təyin edir və bu sahələrdə dövlət siyasətini həyata keçirir.

ARDNŞ Azərbaycan Respublikasının yanacaq-energetika kompleksinin əsas və ən iri vahidlərindən biridir. Onun istehsalat fəaliyyəti ilə bağlı cari, perspektiv, həmçinin 100 ildən artıq müddətdə yığılıb qalmış ekoloji məsələlərin həllindən, Azərbaycan Respublikasının milli və beynəlxalq ekoloji proqramlarından, öhdəliklərindən irəli gələn vəzifələrin yerinə yetirilməsi qanunvericilik və Hökumət qərarlarına uyğun olaraq cavabdeh mərkəzi dövlət icra orqanları ilə əlaqəli şəkildə yerinə yetiriləcəkdir.

Qeyd olunduğu kimi *Xəzər Dənizi Gəmiçiliyi İdarəsi (XDGİ)* Azərbaycanı Beynəlxalq Dəniz Təşkilatında, MARPOL 73/78, OPRC, 90, CLC 92 Konvensiyaları orqanlarında təmsil edir. Eyni zamanda dənizdə neftin nəqli, ARDNŞ gəmiləri ilə məsələlər birbaşa XDGİ ilə bağlıdır və ARDNŞ-nin Xəzər dənizindəki fəaliyyətində əlaqəli əməkdaşlığı həyata keçirilir.

Özəl Neft Şirkətləri, dedikdə Azərbaycanda, onun Xəzər dənizində fəaliyyət göstərən xarici və yerli neft şirkətləri, beynəlxalq konsorsiumlar nəzərdə tutulur. Bu konsorsiumların, birgə kompaniyaların işində ARDNŞ hərtərəfli təmsil olunub və ətraf mühit sahəsində fəaliyyət çoxtərəfli sazişlərdə öz əksini tapmışdır.

Xəzər Ekoloji Proqramının tədqiqat, regional ekoloji layihələr çərçivəsində, eyni zamanda Xəzər dənizinin Su Mühitinin Qorunması üzrə Çərçivə Konvensiyası ilə bağlı məsələlərdə ARDNŞ-nin iştirakı vacibdir. Xəzər dənizindəki fəaliyyət zonalarında yeni layihələrin mənimsənilməsində, sahilboyunda ekoloji tədbirlərin həyata keçirilməsində ARDNŞ hərtərəfli əməkdaşlığı yerinə yetirəcəkdir.

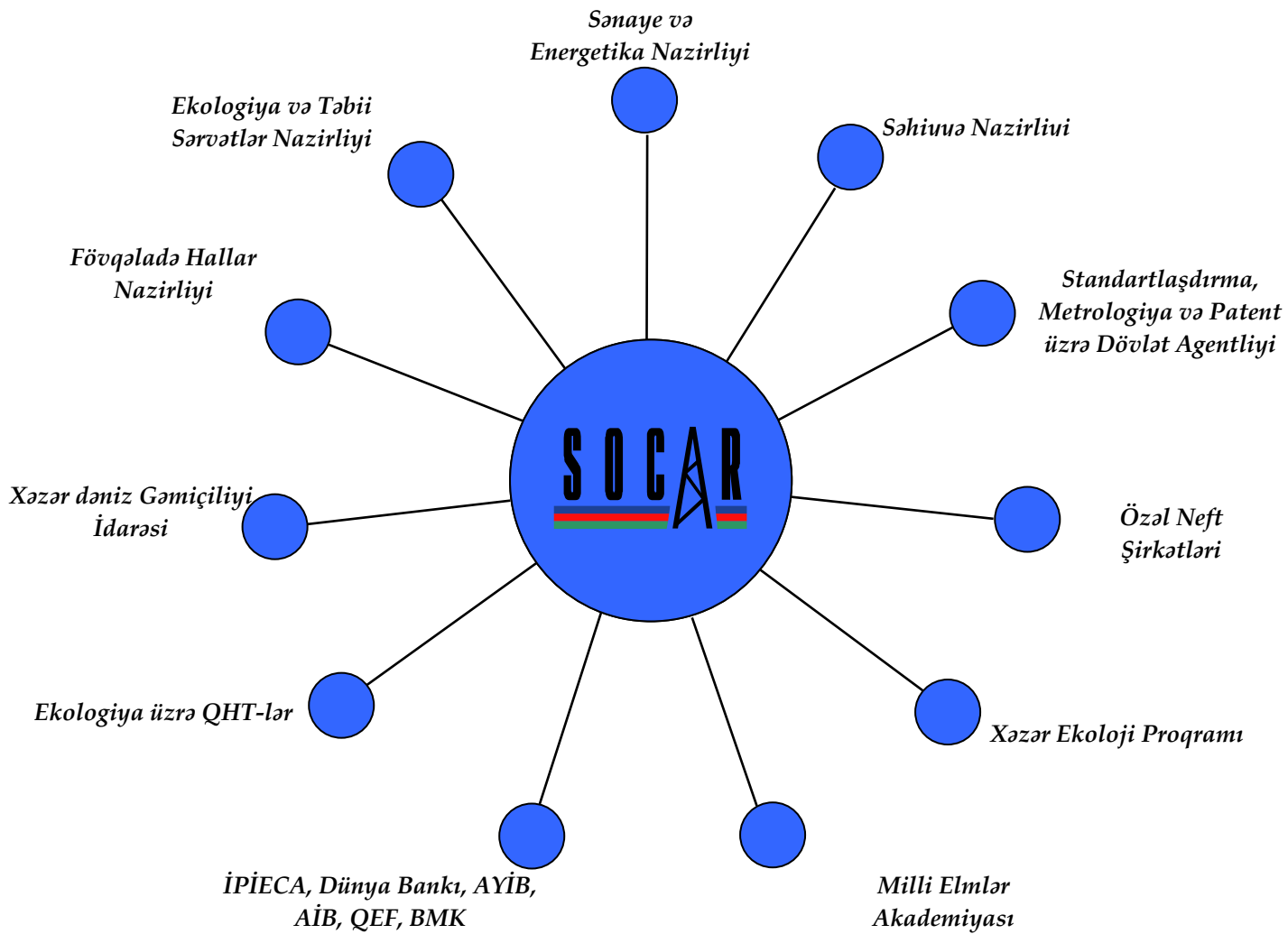
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının elmi-tədqiqat İnstitutları ilə tullantıların zərərsizləşdirilməsi və utilizasiya olunması sahəsində, ekoloji risklərin modelləşdirilməsi, radioekoloji şəraitin qiymətləndirilməsi üzrə birgə elmi-tədqiqatların aparılması, qiymətləndirmə metodlarının hazırlanması, ətraf mühitin vəziyyətinin xəritələşdirilməsi işləri yerinə yetiriləcəkdir.

İPIECA-dünyanın iri neft şirkətlərinin ətraf mühit üzrə təşkilatıdır. Bu təşkilat elmi-texniki funksiyaları yerinə yetirir, qlobal və regional ekoloji problemlərlə, neft sənayesinin istehsalat ekologiyası ilə bağlı strategiyaları, neft şirkətlərində tətbiq olunan elmi, metodiki sənədləri hazırlayır. İPIECA ətraf mühit sahəsində beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən qəbul edilən bir təşkilatdır və yaxın gələcəkdə ARDNŞ onunla əməkdaşlıq etmək niyyətindədir.

Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı (AYİB), Asiya İnkişaf Bankı (AİB), Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası (BMK), Dünya bankı (DB), Qlobal Ekoloji Fond (QEF) və digər maliyyə, ətraf mühit təşkilatları ilə böhran səviyyəsində olan ekoloji problemlərin həlli üçün uzunmüddətli investisiya və qrant layihələrinin yerinə yetirilməsi planlaşdırılır. Artıq belə əməkdaşlıq həyata keçirilməkdədir.

Yerli və regional QHT-larla ictimai məsləhətləşmələr, məlumatların yayılması, ictimai köməklik və s. sahədə əməkdaşlıqların yerinə yetirilməsi nəzərdə tutulub.

Yuxarıda sadalanan qarşılıqlı fəaliyyətin strukturu Şəkil 1-də, ARDNŞ-nin təşkilatlarla ekoloji məsələlər üzrə məsuliyyətinin, cavabdehliyinin və əməkdaşlığının qısa şərhli Cədvəl 3-də verilmişdir.

Şəkil 1. ARDNŞ-nin ekologiya sahəsində qarşılıqlı fəaliyyətdə olduğu təşkilatlar

ARDNŞ-nin ətraf mühitin qorunması və ekoloji təhlükəsizlik sahəsində qarşılıqlı fəaliyyətdə olduğu təşkilatlar

Orqan/təşkilat	Ətraf Mühit və ekoloji təhlükəsizlik üzrə fəaliyyətin təşkilatlarla əlaqəsi
Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi (ETSN)	<p>I. Ekspertiza və nəzarət, hesabatvermə</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ƏMTQ layihələrinin ekspertizası və razılaşdırılması; 2. Ekoloji Pasportların ekspertizası və təsdiqi; 3. Ekoloji Standartların, metodiki göstərişlərin tətbiqinə nəzarət və məsləhətləşmələr; 4. Cari yoxlamalar; 5. Ətraf Mühitə atılan (icazə verilən) tullantıların keyfiyyət və kəmiyyət göstəricilərinin hesabatı. <p>II. Xüsusi icazənin (lisenziyanın)verilməsi</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Təhlükəli tullantıların utilizasiyası <p>III. Birgə qarşılıqlı fəaliyyət</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Neft dağılmalarına qarşı mübarizədə informasiya mübadiləsi və yardım; 2. Gözlənilməz təbii hadisələr zamanı risklərin azaldılması məqsədi ilə birgə fəaliyyət üçün imkanların inteqrasiyası. ARDNŞ-in operativ və proqnoz məlumatları ilə təmin olunması. <p>IV. Beynəlxalq layihələr və proqramlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ARDNŞ-nin TİM layihələrinin sertifikatlaşdırılmasına və dəstəklənməsinə ETSN-in yardımı; 2. Milli və Regional proqramlarda ARDNŞ-nin ekoloji bölmələrinin iştirakının təmin olunması (aidiyyəti üzrə); 3. Uyğun Konvensiyalar və Protokollar çərçivəsində əməkdaşlıq.
Fövqəladə Hallar Nazirliyi (FHN)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Yanğın təhlükəsi olan hadisələrə cəlb olunacaq. 2. Sahilboyunda neft dağılmaları zamanı insan əməyi tələb edən təmizlənməsi əməliyyatında Mülki Müdafiə Qüvvələrinin şəxsi heyətindən istifadə. 3. Açıq dənizdə neftlə çirklənmələr zamanı Xəzər Hövzə Xüsusi Xilasetmə İdarəsinin texniki imkanlarından (KASPBASU) istifadə edilməsi. 4. Radioaktiv tullantıların çirklənmiş suların, torpaqların FHN-in poliqonunda utilizasiyası.
Səhiyyə Nazirliyi	Sanitar – epidemioloji qaydalara, sağlamlığın qorunmasına nəzarət
Milli Elmlər Akademiyası	Tullantıların zərərsizləşdirilməsi və utilizasiya olunması sahəsində, ekoloji risklərin modelləşdirilməsi üzrə birgə elmi-tədqiqatların aparılması, qiymətləndirmə metodlarının hazırlanması, ətraf mühitin vəziyyətinin xəritələşdirilməsi.
Dövlət Metrologiya və Standartlaşdırma Xidməti	Laboratoriya avadanlıqlarının, qurğularının metroloji təminatı, onların standartlara uyğunluğunun yoxlanılması, sertifikatlaşdırılması və digər uyğunluq xidmətlərinin göstərilməsi
Xəzər Dəniz Gəmiçiliyi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Neftin daşınması zamanı yaranan ballast suları və gəmilərdə yaranan digər tullantıların birgə idarə olunması sisteminin inkişaf etdirilməsi. 2. Beynəlxalq Dəniz Təşkilatı ilə, dəniz Konvensiyalarında neft sənayesinə aid məsələlərin müzakirəsi və həllində ARDNŞ-nin iştirakı.
Özəl Neft Şirkətləri	Özəl neft şirkətləri əsas risk daşıyıcılarıdır və qəza vəziyyətində lazım olan neft yayılmalarına qarşı mübarizə avadanlıqları mənbələrinə və digər vacib ehtiyatlara malikdirlər. Gözlənilməz qəza və çirklənmə halları baş verdikdə ARDNŞ onların yardımından istifadə edə bilər və ya əksinə.
Xəzər Ekoloji Proqramı (XEP)	XEP-in Neft Yayılmalarına Hazırlıqlı Regional Təşkilatı (NAHRT) ilə regional miqyaslı çirklənmələrin idarə edilməsində fəaliyyəti həyata keçirmək. XEP-in ekoloji layihələrində iştirak etmək və dəstəkləmək. ARDNŞ-nin mütəxəssislərinin XEP çərçivəsində keçirilən seminarlarda, konfranslarda, tədris kurslarında iştirakını təmin etmək.
İPIECA	ARDNŞ-nin bu günə kimi təşkilatla əlaqəsi olmayıb, belə əlaqələr və bu təşkilata üzvlük müzakirə olunur və planlaşdırılır. İPIECA –ın neft sənayesini ətraf mühitlə bağlı metodiki və rəhbər sənədlərindən ekoloji siyasətin yerinə yetirilməsində ARDNŞ istifadə edəcəkdir.
Ekoloji QHT-lər	İctimai məsləhətləşmələr, məlumatların yayılması, ictimai köməklik və s. sahədə əməkdaşlıqlar.
AYIB, DB, AİB, BMK, QEF və başqa beynəlxalq təşkilatlar	Ətraf mühitin yaxşılaşdırılması məqsədi ilə qrant və kredit layihələrinin cəlb edilməsi sahəsində əməkdaşlıq, uzunmüddətli layihələrin həyata keçirilməsi

7. ARDNŞ-də ƏTRAF MÜHİTİN İDARƏ OLUNMASI VƏ EKOLOJİ SİYASƏTİN STRATEGİYASI

7.1. ÜMUMİ İDARƏETMƏ STRUKTURU

ARDNŞ-nin istehsalat sahələri Xəzər dənizi akvatoriyasında və onun sahil sularında, Abşeron yarımadasında, Kür-Araz ovalığında, Qobustanda, Samur-Dəvəçi düzənliyində yerləşir. Regional və transmilli neft və qaz kəmərləri Qara və Aralıq dənizləri sahillərinə çatır.

ARDNŞ-nin idarəetmə strukturunda ətraf mühitə təsir edə biləcək neft-qaz çıxarma, qazma, neft kəmərləri, neft-qaz tikinti idarələri, Xəzərdənizneftdonanma, neft-qaz emalı, dərin özüllər zavodu və yardımçı təşkilatlar fəaliyyət göstərirlər. Eyni zamanda ARDNŞ neft-qaz çıxarma, neft emalı və nəqli, tullantıların emalı sahələrində birgə müəssisələrin idarə edilməsində iştirak edir.

Ümumən ARDNŞ-nin ətraf mühiti idarəetmə strukturunu Şirkətin Ekoloji layihələrin idarəedilməsi şöbəsindən, Ekologiya İdarəsindən, neft-qaz çıxarma idarələrinin, neft-qaz emalı zavodlarının, müştərək müəssisələrin ekoloji xidmətlərindən ibarətdir.

ARDNŞ Azərbaycan Respublikasında fəaliyyət göstərən konsorsiumlarda tərəfdaş və payçı kimi iştirak edir. Konsorsiumlarda ətraf mühitin, ekoloji təhlükəsizliyin idarə olunmasına ARDNŞ birbaşa nəzarət etmir, lakin ətraf mühitin qorunması üzrə Yardımçı Komitənin, onun tərkibindəki monitoring və elmi-tədqiqat üzrə məsləhət işçi

qrupların üzvüdür, ətraf mühitin idarə olunması ilə bağlı planların, məsələlərin müzakirəsində aktiv iştirak edir.

7.2. ARDNŞ-nin MÜƏSSİSƏLƏRİNDƏN ƏTRAF MÜHİTƏ TƏSİRLƏR

Neft-qaz hasilatı. Neftin çıxarılması prosesində ətraf mühitə aşağıdakı təsirlər mövcuddur:

- Atmosferə atılan emissiyalar (səmt qazları-metan, uçucu üzvi birləşmələr, qazın yandırılması və s);
- Quyu avadanlıqlarında və kompressor stansiyalarında sudan istifadə, yuma nəticəsində çirkləndirici maddələrin yerüstü və qrunt sulara, o cümlədən Xəzər dənizinə atılması;
- Neftlə bərabər yüksək minerallaşmış lay sularının səthə çıxarılması;
- Torpaqların neft və neft məhsulları ilə çirklənməsi;
- Qazma şlamları və onların basdırılması;
- Qəza hadisələri nəticəsində neft dağılmaları;
- İstismardan çıxarılmış texniki avadanlıqlar, üzən vasitələrin qalıqları və təmir-tikinti işləri nəticəsində formalaşan bərk tullantılar.

Neft-qaz emalı. Bu sənaye sahəsi böyük su istehlakçısıdır. Atmosferə atılan əsas çirkləndiricilər karbohidrogenlər, uçucu üzvi birləşmələr, kükürd dioksid, karbon oksidləri, azot oksidləridir. Neft emalı sənayesinin ən problemlı tullantıları küllü miqdarda turş qudrun, yağlı sintetik turşulu və kükürdlü-qələvi çirkab sularıdır.

Neft-qaz çıxarılmasından və nəqlindən ətraf mühitə atılan tullantılar atmosferi çirkləndirirlər. Bunlar bərk hissəciklər, kükürd dioksid, azot oksidləri, metan və digər karbohidrogenlərdir.

Gəmilərdə neft məhsulları ilə çirklənmiş döşəməaltı lyal suları, təsərrüfat məişət fekal suları, işlənmiş texniki yağlar, quru zibillər, yağlı əskilər və s. tullantılar neft sənayesinin digər bölmələrində, neft terminallarında, kompressor stansiyalarında, neftin daşınmasında yaranan tullantılardır.

Boru kəmərlərinin çəkilişi nəticəsində təbii landşafta olan mənfi təsirlər - torpaq işləri nəticəsində relyefin dəyişdirilməsi, torpağın strukturunun pozulması, bitki örtüyünün məhv edilməsidir.

7.3. ƏTRAF MÜHİTİN İDARƏ OLUNMASI

7.3.1. Atmosferə emissiyalar

Neft quyularından atmosferə küllü miqdar tullantılar atılır. Bu qazların çox hissəsi birbaşa istilik effekti yaradan metan qazıdır. ARDNŞ səmt qazının (metanın) tutularaq istifadəsi məqsədi ilə tədbirlər həyata keçirməyə başlamış və 2007-cı ildə dənizdə

yerləşən yataqlardan səmt qazının sahilə nəqlini artırmışdır. Bu sahədə yeni layihələr üzərində işlər yerinə yetirilir.

7.3.2. Çirkli tullantı suları

Dənizdə və quruda lay sularının bir hissəsi neftdən ayrıldıqdan sonra təzyiqli saxlamaq üçün təkrarən yeraltı laylara vurulur, qalan hissəsi isə texniki məqsədlər üçün istifadə olunur. Köhnə yataqlarda bu sular açıq-torpaq kanallarla axıdıldığından onlardan torpağa hopmalar mövcuddur. Abşeron yarımadasında quyuyətrafında neft anbarları və çirkli lay suları gölməçələri hələ də qalmaqdadır. Həmçinin Abşeron yarımadasının bir çox təbii gölləri uzun illər ərzində kanalizasiya suları ilə yanaşı neftli lay suları ilə də çirklənməyə məruz qalmışlar.

ARDNŞ-nin neft yataqlarının çoxunda mədən infrastrukturu və hidrotexniki qurğuların əksəriyyəti fiziki və mənəvi cəhətdən çox köhnəlmişdir. Odur ki, çirkli suların ətrafa yayılması riskləri qalmaqdadır. Hazırda Şirkət tərəfindən bu suların ətraf mühitə atılmasının qarşısını almaq məqsədi ilə kompleks tədbirlər həyata keçirir.

Neft emalı zavodlarında, dərin özüllər zavodunda formalaşan çirkli suların təmizləyici qurğular vasitəsilə təmizlənməsi üçün tədbirlər görülür. Gəmilərdə neft məhsulları ilə çirklənmiş döşəməaltı lyal suları, sahiləki obyektlərdə formalaşan təsərrüfat məişət fekal suları bir yerə toplanılaraq zərərsizləşdirilmək üçün təmizləyici məntəqələrə təhvil verilir.

Abşeron yarımadasındakı neft yataqlarının ərazisi yaxınlıqda yerləşən yaşayış məntəqələrinin kanalizasiya suları ilə də təkrar çirklənməyə məruz qalırlar.

7.3.3. Qazma tullantıları

Dənizdə neft quyularının qazılması zamanı yaranan qazma şlamları xüsusi konteynerlərdə sahilə daşınaraq Qaradağ rayonunda yerləşən şlambasdırma məntəqəsində basdırılır. Abşeron yarımadasındakı yataqlarda formalaşan şlamlar da bu məntəqədə basdırılır. Qazma şlamlarının sonrakı aqibəti, tam utilizə edilməsi barədə ARDNŞ-də araşdırmalar aparılır.

7.3.4. Torpaqların çirklənməsi

Neft və neft məhsulları ilə çirklənmiş torpaqlar ARDNŞ-nin Abşeron yarımadasında, Qobustanda, Şirvan-Muğan zonasında yerləşən yataqlarında daha geniş yayılmışdır. Ümumən bütün mədənlərin ərazisində çirkli torpaqlara rast gəlinir. Torpaqların təmizlənməsi uzun müddət və investisiya qoyuluşu tələb edən sahədir. ARDNŞ 2006-cı ildən başlayaraq torpaqların fiziki və bioloji metodlarla təmizlənməsi işlərini yerinə yetirir. 2008-ci ilin sonundan başlayaraq Dünya Bankının maliyyə imkanlarından istifadə etməklə Bibiheybət, Maştağa, Buzovna və Qala sahələrində çox çirklənmiş 300 ha-dan artıq torpaq sahəsinin təmizlənməsi planlaşdırılır. Eyni zamanda

torpaq təmizləmə qurğularının (1 stasionar və 6 mobil) alınması nəzərdə tutulmuşdur. Ümumən ARDNŞ 2010-cu ilin sonuna kimi köhnə yataqların ərazisində 5410 ha ümumi çirklənmiş torpaq sahələrin təmizlənməsini nəzərdə tutur.

7.3.5. Neft dağılmaları

Neft çıxarma və nəql etmə əməliyyatları zamanı həm dənizdə, həm də quruda neft sızmaları və dağılmaları olur. Bunun əsas səbəbi mədənlərin istismarda olan qurğu və avadanlıqların köhnə olması, gözlənilməz qəza hallarıdır. Neft mədənlərində iri miqyaslı neft dağılmaları 1978-ci ildə Bahar yatağında, 1986-cı ildə Günəşli yatağında müşahidə olunmuşdur. Hələlik ARDNŞ-də neft dağılmalarına qarşı mübarizə sistemi mövcud deyildir.

7.3.6. Bərk tullantılar

ARDNŞ-nin fəaliyyət sahələrində formalaşan bərk tullantılar korroziyaya uğramış metal tullantıları, istismar müddəti keçmiş və dənizdə batmış gəmilər, tikinti materialları qalıqları və başqalarıdır. Adətən metal tullantıları metal qəbulu məntəqələrinə təhvil verilir. Bakı buxtasında və adalarda batmış gəmilərin çoxu hələ də çıxarılmayıb. Tikinti materialları tullantıları isə mədən ərazilərində abadlaşdırır və torpaq işlərində təkrar istifadə edilir. Lakin neft mədənləri ərazisində, xüsusi ilə də Abşeron yarımadasında əhali və başqa sənaye obyektləri tərəfindən tikinti və məişət tullantılarının atılması hələ də davam edir. Bu tullantılar külli miqdardadır və onlara yarımadaın hər yerində rast gəlinir.

7.3.7. Ekoloji Monitoring

ARDNŞ-nin fəaliyyət sahələrində ekoloji monitoring Ekologiya İdarəsi tərəfindən aparılır. Monitoring Xəzər dənizi akvatoriyası və sahilyanı suların, quruda səth, qrunut suların, torpaqların çirklənməsi üzərində aparılır. Ekoloji monitoringin müasir səviyyədə təşkilindən ötrü yeni laboratoriya avadanlıqlarının alınması, ekologiya və keyfiyyət sistemlərinin tələblərinə uyğun olaraq monitoring sisteminin daima təkmilləşdirilməsi və inkişaf etdirilməsini ISO 9001, ISO 14001 və OHSAS 18001 beynəlxalq standartlarının tələblərinə uyğun təşkili həyata keçirilməyə başlanmışdır.

7.4. TEXNOLOJİ MODERNLƏŞDİRMƏ

ARDNŞ keçmişdən qalmış ekoloji problemlərin həlli və cari əməliyyatlarda ekoloji təhlükəsizliyin təmin edilməsindən ötrü fəaliyyət sahələrində ekoloji siyasətinə baxışı tamamilə təkmilləşdirmək niyyətindədir.

Ekoloji problemlərin mövcud olduğu sahələrin əksəriyyəti neft mədənləri və digər istehsalat sahələrinin əraziləridir. Bu günə qədər neftin çıxarılması, nəqli, emalı müəssisələrində köhnəlmiş istismar və infrastruktur texnologiyalarından istifadə ətraf

mühitin çirklənməsinə şərait yaradır. Belə bir şərait ekoloji problemlərin sürətli və davamlı həllində ən böyük maneədir, onları həll etmədən ətraf mühitin sağlamlaşdırılması tədbirlərinin görülməsi mümkün deyildir. Məsələn, mədən ərazilərində neftlə çirklənmiş torpaqların təmizlənməsi işlərinə başlamazdan əvvəl mədən infrastrukturunu (boru kəmərləri, lay suları anbarları, suvurma sistemləri və s.) əsaslı təmir edilməli çevirilməsi və ya yeniləri ilə əvəz edilməlidir.

Odur ki, ARDNŞ-nin həm quruda, həm də dənizdə fəaliyyət sahələrində texnoloji modernləşdirmə istehsalatın aşağıdakı sahələrini əhatə edəcəkdir:

1. Neft çıxarılmasında müasir texnologiyalardan və üsullardan istifadənin tətbiq edilməsi. Müasir texnologiyalardan istifadə etməklə köhnə neftçixarma ərazilərində quyuların sayını optimallaşdırmaq və ekoloji risklərin bir-neçə dəfə azaldılmasına nail olmaq.
2. Neft-qaz quyularından, boru kəmərlərindən, kompressor stansiyalarından, lay suları çənlərindən sızmaların qarşısını almaq. Bundan ötrü torpaq kanallarının dəmir - beton kanal və ya boru xətləri ilə əvəz edilməsi, yeni enerjiyə qənaət edən nasos stansiyalarının quraşdırılması, boru kəmərlərinin dəyişdirilməsi, kanalizasiya-drenaj sularının neftçixarma sahələrinə daxil olmasının qarşısının alınması.
3. Neftin susuzlaşdırılması, duzsuzlaşdırılması və emalı proseslərində enerjiyə qənaət edən texnologiyaların tətbiqini həyata keçirmək.

7.5. EKOLOJİ SİYASƏTDƏ STRATEJİ İSTİQAMƏTLƏR VƏ TƏDBİRLƏR

ARDNŞ-nin keçmişdən qalan və cari istehsalat-texnoloji prosesləri ilə bağlı olan ekoloji problemlərini aşağıdakı kimi təsnif etmək olar.

I. KEÇMİŞDƏN QALAN, HƏLLİ TƏXİRƏSALINMAZ OLAN EKOLOJİ PROBLEMLƏR:

- Neft-qaz əməliyyatları aparılmış bütün yataqların ərazilərində neftlə çirklənmiş torpaqların təmizlənməsi;
- Lay sularının axıdılması nəticəsində tarixən yaranmış çirkli göllərin və gölməçələrin təmizlənərək qurudulması, lay sularının bu ərazilərə axıdılmasının qarşısının tamamilə alınması;
- Neft mədənləri ərazisində geniş yayılmış sənaye-məişət tullantılarının ləğv edilməsi;
- Xəzər dənizinin batmış və yarımbatmış gəmilərdən, sıradan çıxmış estakadalardan və digər iri qabaritli metal tullantılardan təmizlənməsi;
- Xəzər dənizində və sahil zolağında yerləşən neft mədənlərində quyulardan, borulardan axıntıların, sızmaların qarşısının alınması, neft emalı zavodlarından

çirkli suların dənizə atılmasının tamamilə dayandırılması, onların təmizlənərək təkrar istifadəsi və ya kanalizasiya sistemlərinə ötürülməsi;

- İstismarı qeyri-məqbul qiymətləndirilən neft quyularının ləğv edilməsi.

II. İCRASI TƏDQIQAT, QIYMƏTLƏNDİRMƏ VƏ YENİ METODLARIN TƏTBİQİNİ TƏLƏB EDƏN EKOLOJİ TƏDBİRLƏR:

- Ətraf mühitə atılan tullantıların inventarlaşdırılması, məlumatların qiymətləndirilməsi və idarə edilməsi sisteminin yaradılması;
- Müəssisələrdə tətbiq olunan texnologiyalara uyğun tullantı və axıntı limitlərinin təyin edilməsi;
- Yeni layihələrdə ətraf mühitin ilkin vəziyyətinin və potensial təsirlərin qiymətləndirilməsinin yerinə yetirilməsi;
- Tullantıların, xüsusilə də təhlükəli və ya emalı bu gün mümkün olmayan tullantıların zərərsizləşdirilməsi üçün yeni metodların və texnoloji üsulların araşdırılması, tətbiq imkanlarının qiymətləndirilməsi;
- Ekoloji monitorinq sisteminin təkmilləşdirilməsi və təşkili. Xəzər dənizində yerləşən obyektlərdə kompleks monitorinqin tətbiqi.

III. EKOLOJİ PROBLEMLƏRİN MƏQSƏDYÖNLÜ VƏ DAVAMLI HƏLLİNİN TƏŞKİLİNDƏN ÖTRÜ İDARƏETMƏNİN TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİ, FƏALİYYƏT PLANLARININ İŞLƏNİLMƏSİ VƏ REALİZƏ EDİLMƏSİ

1. Ekoloji idarəetmə strukturunun təkmilləşdirilməsi və icra mexanizmlərinin, sənədləşmə sisteminin təşkili:

- ARDNŞ-də ekoloji fəaliyyətin statusunun yüksəldilməsi, Ekoloji Siyasətin tələblərinə cavab verən idarəetmə strukturunun yaradılması;
- Ekoloji Siyasətin İcra Mexanizmlərinin hazırlanması, istehsalat sahələrində bütün fəaliyyətin Ekoloji Siyasətə uyğun təşkilinin təmini.

2. İqlim dəyişmələrinə səbəb olan istixana effekti yaradan qazların emissiyalarının azaldılması strategiyası:

- ARDNŞ-nin istehsalat sahələrindən atmosfərə atılan istixana effekti yaradan qazların mənbələrinin inventarlaşdırılması və hər il yeniləşən istixana effekti yaradan qazların kadastrının yaradılması;
- Tullantıların azaldılmasına gətirən, enerjiyə qənaət edən layihə təkliflərinin hazırlanması və onların Kioto Protokolunun Təmiz İnkişaf Mexanizmi çərçivəsində beynəlxalq səviyyəyə çıxarılması;
- Yeni layihələrin və bərpa işlərinin həyata keçirilməsində istixana effekti yaradan qazların tullantılarının azaldılması tədbirlərinin həyata keçirilməsi;
- İstixana effekti yaradan qazların monitorinqi sisteminin yaradılması və aparılması;

- İqlim dəyişmələri üzrə milli və beynəlxalq layihələrdə fəal iştirak etmək, beynəlxalq əməkdaşlığın həyata keçirilməsi.

3. Neftlə Çirklənmiş Torpaqların Təmizlənməsi Strategiyası və Fəaliyyət Planı

- Neftlə çirklənmiş torpaqların inventarlaşdırılması;
- Çirklənmənin ölçülərinin, həcmnin, dərəcəsinin qiymətləndirilməsi;
- Təmizləmə metodlarının və texnologiyalarının seçilməsi;
- Torpaqların təmizlənməsi və landşaftın bərpası planlarının işlənilməsi və onların həyata keçirilməsi.

4. Gözlənilməz neft dağılmalarının qarşısının alınması və nəticələrinin ləğvi üzrə Fəaliyyət Planı

- ARDNŞ-nin Xəzər dənizində və quru ərazilərdə neft dağılmalarının ləğv edilməsi üzrə Fəaliyyət Planı;
- Neft dağılmalarının qarşısının alınması üçün istehsalat idarələrinin müasir texniki avadanlıqlarla təmin edilməsi;
- ARDNŞ-nə məxsus gəmilərdə formalaşan tullantı sularının, neft və neft məhsulları tullantılarının toplanması və sahildə zərərsizləşdirilməsi sisteminin tətbiq edilməsi;
- Neft dağılmalarına qarşı mübarizədə milli və regional əməkdaşlığın həyata keçirilməsi;
- ARDNŞ-nin Xəzər dənizindəki fəaliyyət zonalarında və onların ətrafında çirklənmənin müntəzəm monitorinqini aparılması;
- Xəzər dənizinin ekologiyası və ətraf mühitin mühafizəsi ilə məşğul olan təşkilatlarla elmi-texniki, fəvqəladə hallarda işə operativ informasiya mübadiləsinin həyata keçirilməsi;
- Xəzər dənizinin ekologiyası və biomüxtəlifliyinin qorunması sahəsində milli və regional proqramlara, layihələrə dəstək verilməsi, onların həyata keçirilməsinə yardım edilməsi.

5. Daxili Ekspertiza və Ekoloji Auditin təşkili, aparılması

- Layihə və planların daxili ekoloji ekspertizasının aparılması;
- Daxili ekoloji auditin aparılması qaydalarının hazırlanması və tətbiqi;
- Avadanlıqların və texnologiyaların sertifikatlaşdırılması;
- Ekoloji baxımdan təhlükəli hesab edilən tullantılarla bağlı fəaliyyətin lisenziyalaşdırılması.

6. Təmiz Ekologiya və Davamlı İnkişafa Yardım Proqramı

- Azərbaycan Respublikası ərazisində bioloji müxtəlifliyin, Xəzər dənizinin təbii mühitin qorunması, gənc nəslin ekoloji şüurunun inkişaf etdirilməsi və maarifləndirilməsi ilə bağlı ekoloji proqramlara dəstək verilməsi;

- Yoxsulluğun ləğvi, regionların inkişafı, əhalinin sağlamlığı və ölkənin davamlı inkişafına yardım edən başqa proqramlarda iştirak etmək, müxtəlif layihələrin yerinə yetirilməsi.

IV. CARI İSTEHSALAT FƏALİYYƏTİ İLƏ BİRBAŞA BAĞLI, OPERATİV EKOLOJİ TƏHLÜKƏSİZLİK QAYDALARININ, TEXNOLOGİYALARIN, STANDARTLARIN TƏTBİQİNİ TƏMİN EDƏN TƏDBİRLƏR

- Qüvvədə olan qanunvericilik, təhlükəsizlik, əməyin mühafizəsi, ekoloji standart və qaydalara uyğun daxili standartların, təlimatların və davranış qaydalarının işlənilməsi və tətbiqi. Bu qaydaların ARDNŞ-nin müəssisələrinə, agentlərinə, podratçılarna şamil olunmasının təmin edilməsi;
- Mərhələlərlə və ardıcıl olaraq daha yüksək tələblər qoyan, beynəlxalq aləmdə qəbul edilmiş qaydaların tətbiqinə nail olunması;
- Personalın müntəzəm əsasda təlimatlandırılması, biliklərinin yoxlanılması və artırılması sisteminin tətbiq edilməsi, vaxtaşırı təlimlərin keçirilməsi;
- İstehsalatın bütün sahələrində gözlənilməz qəza hallarının ləğv edilməsindən ötrü zəruri olan müasir texniki avadanlıqların alınmasının təmin edilməsi;
- Ekoloji təhlükəsizliyin daimi nəzarətdə saxlanılması tələb olunan istehsalat sahələrində stasionar və mobil monitorinqin təşkil edilməsi, həyata keçirilməsi.

8. ARDNŞ-nin KADR HAZIRLIĞI VƏ EKOLOJİ TƏHSİL SAHƏSİNDƏ SİYASƏTİ

Ekologiya sahəsində kadrların hazırlanmasının, personalın peşəkarlığının təkmilləşdirilməsinin məqsədi ARDNŞ-nin Ekoloji Siyasətindən irəli gələn vəzifələrin yerinə yetirilməsini təmin etməkdir.

ARDNŞ sistemində ətraf mühitin idarə edilməsi yeni sahədir və ekologiya sahəsində elmi-texniki tərəqqinin nailiyyətlərinə yiyələnmiş müasir kadrlara Şirkətin ehtiyacı vardır. Həmçinin kadrların davamlı təkmilləşdirilməsi sisteminin yaradılması Şirkətin ümumi təhsil sisteminin ayrılmaz hissəsidir.

Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinin tələblərinə görə ətraf mühitə və insanların sağlamlığına zərərli təsir göstərən müəssisə və təşkilatların rəhbərləri, mütəxəssisləri uyğun ekoloji hazırlıq və biliklərə malik olmalıdırlar. Burada əsas məqsəd ondan ibarətdir ki, mütəxəssis o səviyyədə hazırlanmalıdır ki, o özü qərar çıxarmağı və onun nəticəsinə məsuliyyət daşımağı bacarmalıdır. Odur ki, ekoloji təhsilin əsas vəzifəsi kadrların biliklərini və praktiki peşə vərdişlərini özündə birləşdirən ekoloji şüurun formalaşmasıdır

ARDNŞ Ekoloji Təhsil Siyasətini aşağıdakı kimi aparacaqdır:

- Ekoloji Siyasətin vəzifələrinə uyğun olaraq personalın təhsil kateqoriya növlərinə görə tələbatının müəyyən edilməsi;
- Beynəlxalq tələblərə cavab verən, ekoloji təhsil üzrə həmişə yeniləşən tədris proqramlarının, uyğun tədris-metodiki, texniki və informasiya təminatı proqramlarının işlənilməsi;
- Ekoloji təhsil, kadrların hazırlığı və təkmilləşdirilməsi rəqlamentini təyin edən qaydaların, ekologiya üzrə attestasiya, tabeli təşkilatlarda ekoloji təhsil üzrə hesabat vermə proseduralarının işlənilməsi;
- Yeni ekoloji texnologiyaların tətbiqi üzrə ixtisasartırma kurslarının təşkili və aparılması;
- Gənc mütəxəssislərin praktiki peşə vərdişlərinin artırılması “İş yerində fasiləsiz təcrübə və xüsusi kurslarda təhsil” sisteminin tətbiq edilməsi;
- Təkmilləşdirmə və ixtisasartırma kurslarında tədris prosesinə neft-qaz sənayesinin ekologiyası sahəsində yüksək səviyyəli mütəxəssislərin iştirakının təmin edilməsi;

- Ətraf mühitin və ekoloji təhlükəsizliyin ayrı-ayrı istiqamətləri üzrə xüsusi təlim və sertifikatlar verən beynəlxalq təhsil mərkəzlərində mütəxəssislərin ixtisaslarının artırılması və yeni ixtisas almalarının təmin edilməsi;
- İxtisaslaşdırılmış ali məktəblərin istedadlı tələbələrinin qabaqcıl xarici ölkələrdə təhsil almalarına yardım və dəstək verilməsi;
- Neft-qaz çıxarma və emal sənayesinin ekoloji problemlərinin həlli ilə məşğul olan alimlərə, xüsusilə gənc alimlərə və aspirantlara lazımı köməkliyin göstərilməsi və inkişaf üçün zəruri şəraitin yaradılmasının təmin edilməsi;
- Ekoloji maarifləndirmə üzrə ARDNŞ-nin fəaliyyət ərazilərində yerləşən yerli icmalar və orta məktəb uşaqları üçün ekoloji sərgilərin, müsabiqələrin və ekoloji mədəniyyətin yüksəldilməsi tədbirlərinin keçirilməsi;
- ARDNŞ-nin bütün tabeliyindəki olan təşkilatlarında, müştərək müəssisələrdə ekoloji təhlükəsizlik, təbii mühitin qorunmasının stimullaşdırılması ilə bağlı plakatların, lövhələrin yerləşdirilməsi.

9. ARDNŞ-nin ƏTRAF MÜHİTİN QORUNMASI VƏ TƏBİİ EHTİYATLARDAN SƏMƏRƏLİ İSTİFADƏ SAHƏSİNDƏ İNFORMASIYA SİYASƏTİ

ARDNŞ-nin İnformasiya Siyasətinin məqsədi ölkənin stabil iqtisadi və davamlı inkişafının qarantı kimi neft-qaz çıxarılması və emalı sənayesi barədə ictimaiyyətdə müsbət fikrin formalaşdırılmasıdır. Əsas istiqamət aparılacaq və görülmüş ekoloji işlərin təbliği və ictimai fikrin inkişaf etdirilməsidir.

ARDNŞ son dövrdə öz fəaliyyəti barədə məlumatları kütləvi informasiya vasitələrində, o cümlədən internet vasitəsilə (www.socar.az) yayılması sahəsində intensiv işlər aparır. Artıq qeyri-hökumət təşkilatları, alimlərin, bələdiyyələrin və ictimaiyyətin digər nümayəndələrinin iştirakı ilə müxtəlif layihələrə həsr olunmuş görüşlərin və mətbuat konfranslarının keçirilməsi adi hala çevrilmişdir. ARDNŞ-nin Ekologiya İdarəsinin internet sahifəsi yaradılmışdır (www.socareco.az) və burada Şirkətdə ekologiya sahəsində görülən işləri, ekoloji idarəetmə strukturu, yeniliklər barədə məlumatlar yerləşdirilir.

ARDNŞ-nin ümumi informasiya sistemində yeni ekoloji siyasətin icrası ilə bağlı məsələlərin geniş yer tutması, onun 2006-cı ildən başlayaraq fəaliyyət sahələrində ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılması sahəsində konstruktiv işləri görməsi, bu sahədə dövlət proqramlarında aktiv iştirak ilə şərtləndirilir.

Digər fəaliyyət növlərindən fərqli olaraq ekoloji informasiyaların yayılmasına və müzakirəsinə həm beynəlxalq, həm də milli qanunvericilikdə xüsusi əhəmiyyət verilir. Belə ki, Ətraf Mühitin Mühafizəsi haqqında Qanuna görə hər bir layihənin icrasının bütün mərhələlərində onun həyata keçiriləcəyi ərazilərin yerli əhalisi, KİV nümayəndələri və QHT-larla müntəzəm məsləhətləşmələr aparılmalıdır, onların layihələrdə fəal iştirakı təmin edilməlidir. Bu məsləhətləşmələr layihələr çərçivəsində görüləcək işlərin yerli ictimaiyyətə birbaşa təsir göstərəcəyi məqamlarda mühüm əhəmiyyət kəsb etməlidir. Təbii və sosial mühit yerli əhalinin qanuni istəyinin əksinə olaraq dəyişdirilə bilməz, hər hansı dəyişiklik zamanı onların razılığı ilkin şərt olmalıdır.

Ətraf mühitlə bağlı məsələlər üzrə İnformasiyalara yol, qərarların qəbulu prosesində ictimaiyyətin iştirakı və ədalətə yol (imkan) haqqında Konvensiyaya (Orxus Konvensiyası) Azərbaycan 1999-cu ildə qoşulmuşdur.

İnformasiya siyasəti sahəsində beynəlxalq təcrübənin analizi göstərir ki, dünyanı əksər neft şirkətləri öz praktikalarında mətbuat haqqında milli qanunvericiliklə yanaşı, Orxus Konvensiyasının, Sərhədlərarası kontekstdə ətraf mühitə təsirin qiymətləndirilməsinə dair Konvensiyanın müddəalarını, Dünya Bankının İnformasiyaların Aşkarlığı, AYİB-in Ətraf Mühitin Qorunması və Sosial Siyasət sahəsində qaydalarını, İctimaiyyətin Məlumatlandırılması Prinsiplərini rəhbər tuturlar.

ARDNŞ-də Ekoloji Siyasətinin müddəalarını yerinə yetirərkən yuxarıda sadalanan qanunların, qaydaların tələblərini rəhbər tutacaq və informasiyaların aşkarlığına tam təminat verəcəkdir. ARDNŞ-nin ətraf mühitin qorunması və təbii ehtiyatlardan səmərəli istifadə sahəsində İnformasiya Siyasəti aşağıdakılardan ibarətdir:

1. ARDNŞ Ekoloji Siyasətin yerinə yetirilməsi üzrə illik hesabat hazırlayacaq. Bu hesabatda məhdudiyət qoymadan ətraf mühit haqqında bütün, o cümlədən tullantıların ümumi miqdarı və növü barədə, görülmüş tədbirlər, yeni layihələr onlara çəkilən xərclər və s. məlumatlar öz əksini tapacaqdır. Hesabat çap olunacaq, Şirkətin internet sahifəsində yerləşdiriləcək və ictimaiyyət üçün mətbuat konfransları keçiriləcəkdir;
2. ARDNŞ cari istehsalat və ekoloji layihələrin icrası, Ətraf Mühitin qorunması və təbii ehtiyatlardan səmərəli istifadə sahəsində milli, regional, beynəlxalq səviyyədə keçirilən konfranslarda ARDNŞ-nin Ekoloji Siyasəti üzrə görülmüş işlər barədə məlumatlar, KİV-nə, QHT-nə məlumatlar informasiya agentlikləri və internet vasitəsi ilə yayımlanacaqdır, mühüm məsələlər barədə press-revizlər veriləcəkdir;
3. Yeni layihələrin ictimaiyyətlə müzakirəsi barədə məlumatlar ən azı 7 gün qabaqcadan yayımlanacaqdır. Müzakirələrdə yerli əhalinin və ictimai birliklərin, elmi ictimaiyyətin, media nümayəndələrinin iştirakı təmin olunacaqdır.
4. ARDNŞ obyektləri yaxınlığında yerləşən yaşayış məntəqələrinin sakinlərinin şikayət və müraciətlərinə baxılmasını, həmçinin ekologiya sahəsində QHT-nin, elmi təşkilatların müraciətləri, dialoq tələb edən məsələlərin müzakirəsini həyata keçirəcəkdir. Sağlam, obyektiv fikir və təkliflər qəbul ediləcəkdir;
5. Kommersiya sirri olmayan və ölkənin maraqlarına xələl gətirməyən bütün məlumatlar yayımlanacaqdır;
6. Vətəndaşların ekoloji təhlükələr və gözlənilməz hadisələr barədə xəbərdarlıqları, müraciətləri qaynar xətt vasitəsi ilə operativ şəkildə qəbul ediləcəkdir;
7. Transsərhəd və regional xarakterli ekoloji layihələr, proqramlar, ARDNŞ-nin onlarda iştirakı barədə məlumatlar beynəlxalq və regional ekoloji mərkəzlərin internet sahifələrində yerləşdiriləcəkdir.

İXTİSARLAR

ARDNŞ - Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti

AYIB – Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı

AİB – Asiya İnkişaf Bankı

BMK – Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası

BMT - Birləşmiş Millətlər Təşkilatı

DEE- Dövlət Ekoloji Ekspertizası

ETSN – Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi

FHN – Fövqəladə Hallar Nazirliyi

ƏMTQ – Ətraf Mühitə Təsirlərin Qiymətləndirilməsi

İPIECA - Ətraf Mühitə üzrə Neft Sənayesi Nümayəndələrinin Beynəlxalq Assosiasiyası

KİV - Kütləvi İnformasiya Vasitələri

OECD – İqtisadi İnkişaf və Əməkdaşlıq Təşkilatı

QEF – Qlobal Ətraf Mühitə Fondu

QHT - Qeyri Hökumət Təşkilatları

TİM – Təmiz İnkişaf Mexanizmi

UNDP – BMT-nin İnkişaf Proqramı

UNEP - BMT-nin Ətraf Mühitə Proqramı

UNESCO - BMT-nin elm, təhsil və mədəniyyət təşkilatı

XDGİ – Xəzər Dəniz Gəmiçiliyi İdarəsi